

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏR
TƏŞKİLATININ
İNKİŞAF PROQRAMI**

**ÖLKƏ ÜZRƏ
İCMAL
MƏ'RUZƏ
1999**

Maketi hazırlayan: Fransuaza Arnold
 Çap : Mac Centre, Bakı, Azərbaycan
 Qapaqdaki foto: Fransuaza Arnold

Mündəricat	5
Azərbaycan: faktlar və rəqəmlər	7
Abreviatura	8
Təşəkkür	9
Nəticələr və Təvsiyələr toplusu	10
Giriş: icmalın əhatə sahəsi	14
1-ci Hissə: Milli Kontekst	15
A. İqtisadiyyatın son dövr inkişaf istiqamətləri	15
B. Problemlər və perspektivlər	15
S. BMTİP-nin dəstəyi üçün əsaslar.	18
2-ci Hissə: Ölkə ilə Əməkdaşlıq Çərçivəsi	18
A. Tematik sahələr.	20
Kasıbların Vəziyyətinin Yaxşılaşdırılması	20
Ətraf mühit	21
İdarəetmə	24
B. Mövzulararası sahələr.	28
Münaqişədən sonrakı yardım	28
Sənayenin Bərpaası	29
Dialog və təbliğat siyasəti	29
3-cü Hissə: Əməkdaşlıq	30
A. Hökumət, vətəndaş cəmiyyəti və özəl sektorla əlaqələr	30
B. BMT-daxili əməkdaşlıq	30
V. Xaricdən daxil olan yardımın əlaqələndirilməsi və BMTİP layihələri üzrə əməkdaşlıq əlaqələri	32
İstifadə olunan ədəbiyyat	34
Əlavələr	35
Əlavə 1: Missiyanın görüşlər keçirdiyi şəxslərin siyahısı	37
Əlavə 2: Əsas tərəflər ilə keçirilən görüşün protokolu	40

Azərbaycan: faktlar və rəqəmlər

Dövlət quruluşu:	prezident respublikası
Dövlət başçısı:	Heydər Əliyev
Ərazisi:	86600 kv km (təxminən 20% işğal altındadır)
Əhalisi:	7,949,300: 52,2% şəhərlərdə, 47,8% kənd yerlərində yaşayır (1999-cı ilin əhalinin siyahıya alınmanın nəticələri); 10%-dən artıq daxili köçkünlərdir
Pul vahidi:	manat (27 iyul 1999-cu il tarixdə dəyişmə məzənnəsi 1 ABŞ dolları üçün 4257 manat dəyərində olmuşdur)
İqtisadi göstəricilər:	Adam başına Ümumi Daxili Gəlir (1998): 538 ABŞ dolları İllik ÜDG-in artım səviyyəsi (1998): 10% İnflyasiyanın səviyyəsi (1998): -0,8%
Gözlənilən həyat uzunluğu:	71,6 il
Qadınların idarəçilikdə iştirakı:	Parlamentdəki (Milli Məclis) yerlərin 12%; Nazirlik səviyyəsində yerlərin 9%; Bölgə icra bəşçiləri səviyyəsində yerlərin 9%; Xarici ölkələrdə səfirlərin 11%
Dil:	Rəsmi dil azərbaycan dilidir
Digər işlənən dillər:	rus, gürcü, erməni, ləzgi
Din:	Əhalinin əksər hissəsi müsəlmandır
Digər dinlər:	pravoslav xaçpərəstlik, katolisizm, protestantizm və iudaizm
Məşğulluq:	Ümumi işləyənlərin 6,5% sənaye, 4,0% tikinti işləri, 29,3% kənd təsərrüfatı, 4,5% nəqliyyat və kommunikasiya, 42% işə xidmət göstərilməsi sahələrində məşğuldur. İşləyənlərin 47,7% dövlət sektorunda çalışır

Əhali və İnkişaf üzrə Beynəlxalq Konfransın məqsədlərinə aid olan göstəricilər

		Həd
Peşəkar mütəxəssisləri inistirakı ilə keçən doğuşlar(%)	--	> 60
Kontraseptiv vasitələrdən istifadə səviyyəsi (15-44)(%)	--	> 55
İlkin səhiyyə xidmətlərindən istifadə(%)	--	> 60
Körpələrin ölüm səviyyəsi (/1000)	16,6	> 50
Anaların ölüm səviyyəsi (/100,000)	41,1	> 100
İlkin mərhələdə qadınların cəmi müraciət etmə səviyyəsi (%)	95	> 75
Yaşlı qadınların savad səviyyəsi	--	> 50

Məlumat mənbələri: BMTİP, 1998-ci il üzrə İnsan İnkişafı Məruzəsi, Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsi, Azərbaycanın 1999-cu il üçün illik Statistika Hesabatı

Abreviaturalar

AMTP	Azərbaycanın Minalar üzrə Tədbirlər Proqramı
BYBİ	Bölgələrin Yenidənqurulması və Bərpaı üzrə İdarə
BEHM	Bakı Elmi-Hazırlıq Mərkəzi
İT	İctimai təşkilatlar
ÖÜQ	Ölkə üzrə Ümumi Qiymətləndirmə
ÖƏÇ	Ölkə ilə Əməkdaşlıq Çərçivəsi
XƏMP	Xəzər Ətraf Mühiti Proqramı
MDB	Müstəqil Dövlətlər Birliyi
BMTİP ÖN	BMTİP-in Ölkə Nümayəndəliyi
Öİ	Ölkə üzrə İcmal
BTM	Baş Texniki Məşvərətçi
AB	Avropa Birliyi
KSI	Keçmiş Sovet İttifaqı
QƏMÇ	Qlobal Ətraf Mühit Çərçivəsi
Gİ	Gender İnkişafda (gender məsələlərinin inkişafı)
AH	Azərbaycan Hökuməti
ÜDG	Ümumi Daxili Gəlir
ÜMG	Ümumi Milli Gəlir
DK	Daxili Köçkünlər
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
EİSK	Elmi İnformasiya və Sənaye Korporasiyası
QHT	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
İİMM	İnsan İnkişafı üzrə Milli Məruzə
QHTRHM	QHT Resurs və Hazırlıq Mərkəzi
İİP	İctimai İnvestisiya Proqramı
RƏ	Rezident Əlaqələndirici
Dİİ	Davamlı İnsan İnkişafı
KOM	Kiçik və Orta Müəssisələr
MDBTV	Müstəqil Dövlətlər Birliyinə Texniki Yardım
FT	Fəaliyyətin Təsviri
BMTQİÇS	BMT-nin HIV/AIDS üzrə Birgə Proqramı
BMTİYÇ	BMT-nin İnkişafa Yardım Çərçivəsi
BMTİSƏD	BMT-nin İqtisadi və Sosial Əlaqələr üzrə Departamenti
BMTİP	BMT-nin İnkişaf Proqramı
BMTƏMP	BMT-nin Ətraf Mühit Proqramı
BMTİDÇK	BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyası
BMTƏF	BMT-nin Əhali Fondu
BMTQBM	BMT-nin Qaçqınlar üzrə Baş Müvəkkili
BMTUF	BMT-nin Uşaq Fondu
BMTSİQ	BMT-nin Sənaye İnkişafı Qurumu
BMTHMƏİ	BMT-nin Humanitar Məsələlərinin Əlaqələndirilməsi İdarəsi
BMTLXI	BMT-nin Layihə Xidmətləri üzrə İdarəsi
BMTDQP	BMT-nin Dünya Qida Proqramı
BMTBİİ	BMT-nin Beynəlxalq İnkişaf İdarəsi
BMTNNP	BMT-nin Narkotiklərə Nəzarət Proqramı
DB	Dünya Bankı
WV	World Vich (humanitar təşkilat)

Missiya qrupunun üzvləri aşağıdakı şəxslərə öz təşəkkürlərini bildirir: missiyanın vəzifisini yerinə yetirməsi üçün göstərdiyi real köməyə görə BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisi cənab Ercan Murata, Missiyanın iş qrafikinə təşkil olunmasında göstərdiyi dəyərli köməyinə görə BMTİP-nin proqram üzrə köməkçisi xanım Nərmənə Quliyevaya, xanım Karen Dünə, məruzənin hazırlanması zamanı yüksək səriştəli dəstək göstərdiklərinə görə xanım Amal Al-Nəşifə, cənab Ceyson Tomsona və cənab Murad Nağıyevə.

Missiya üzvləri hara getsələr, xüsusilə Hökumət rəsmiləri nəzərdə tutulur, orada qonaqpərvərliklə qarşılanmışlar. Baş nazirin müavinləri cənab Abid Şərifov və cənab Əli Həsənov səxavətlə missiya ilə birgə öz dəyərli vaxtlarını milli prioritetlərin nəzərdən keçirilməsinə sərf etmişlər. Çoxtərəfli və İkitərəfli yardım göstərən təşkilatların Bakı şəhərindəki nümayəndələri Missiya ilə öz baxışları və təəssüratları ilə bölüşərək onun işini zənginləşdirmişlər. BMT İdarələrinin ölkədəki nümayəndələri proqram üzrə öz fikirlərini Missiya ilə bölüşmüşlər. BMTİP-nin maliyyələşdirdiyi layihələri icra edən xarici və yerli əməkdaşlar əldə etdikləri məlumatı Missiya ilə bölüşməyə səmimi olaraq razılıq vermişlər. Nəhayət, Missiya xüsusi olaraq BMTİP

maliyyələşdirdiyi layihələrin icrasında iştirak edən tərəflərin təmsilçilərinə, xırda kredit əməliyyatlarının iştirakçılmasına, daxili köçkünlərə və Horadiz qəsəbəsində (Füzuli rayonu) yerləşən kiçik müəssisələrin işçilərinə öz minnətdarlığını bildirir. Onların adları Əlavə 1 daxil edilmişdir.

Foto: Xirəko Takasava.

İnsanlar mozaikası...

NƏTİCƏLƏR

Ümumi nəticələr

Mərkəzləşdirilmiş plan iqtisadiyyatının ləğvi və silahlı münaqişənin dağıntıları Azərbaycanı institusional sistemi mürəkkəb və qeyri sabit vəziyyətə gətirib çıxarmışdır.

BMT-nin İnkişaf Proqramı (bundan sonra BMTİP) müxtəlif yardım layihələri vasitələri ilə Azərbaycan Hökumətinə sosial və siyasi sabitliyin saxlanılmasında köməklik göstərmişdir. Həmin layihələrin son nəticələri uzun müddət ərzində özünü biruzə verəcək.

BMTİP-nin layihələri çoxşəhəlidir və milli inkişaf məqsədlərinə cavab verirlər. Onlar xüsusi tələblərə cavab verir və Missiyanın (BMT nümayəndəliyinin) birgə iş gördüyü tərəf müqabillərin əksəriyyətinin fikrincə ən münasib şəkildə hazırlanmışdır.

BMTİP cəmiyyətin hər bir təbəqəsini texniki yardım ilə təmin etmişdir. Bu yardımlar məcburi köçkünlərə humanitar yardımlardan başlayaraq ekologiya sahəsində biliklərin artırılması və kəsiblərin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün gəlir mənbələrinin yaradılması layihələrini əhatə edir.

Mövzular üzrə əldə edilmiş nəticələr

Kəsiblərin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması. BMTİP müharibə nəticəsində dağılmış bölgələrdə yenidənqurma və reabilitasiya səylərinin həyata keçirilməsində mühüm əməl kimi çıxış etmiş və imkanların yaradılması işində təsirli təşkiləddir olmuşdur. Milli tərəf müqabillər inkişafı təmin etmək üçün həyata keçirilən köklü proqramları davam etdirdikləri kimi görünür.

Hazırkı hökumət bəzi daxili məcburi köçkün (DMK) fermerlərə dövlət torpaqlarından istifadə hüququnu verir. Bu da tələbat olan məhsulların istehsalı ilə bağlı mikrokredit əməliyyatlarının, KOM-in aqro-e'mal və aqro-biznes kimi kənd təsərrüfatı fəaliyyətini əhatə edən layihələrinin həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Bir sıra QHT bu kimi fəaliyyət növləri ilə məşğul olmağa maraq göstərir, bəzi QHT-ları artıq bu sahədə layihələrin həyata keçirilməsinə başlamışlar.

İdarəetmə

QHT ilə birgə işləmək ölkə üçün bir yenilikdir. Həyata keçirilən layihələrin müvəffəqiyyətli nəticələrini ictimaiyyətin cəlb edilməsi və QHT-in iştirakı ilə izah etmək olar. AH-nin QHT ilə əməkdaşlığının genişləndirilməsi üçün hazırlıq (əməkdaşların hazırlığı nəzərdə tutulur) keçirilməsi zəruridir.

QHT Resurs Mərkəzi Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasında mühüm rol oynayır.

İnsan resurslarının inkişaf etdirilməsi üzrə məruzə cəmiyyətin məlumatlandırılması, mənasibətlərin dəyişilməsi, yeni konsepsiyaların təqdim edilməsi üçün təsirli vasitəyə çevirilmişdir. Həmin illik məruzələr konkret məsələlərə istiqamətləndirilmiş icmalar vasitəsilə ictimaiyyətin diqqətini konkret yerli problemlərə yönəldir. Yerli və beynəlxalq xəbər xidmətləri orada qeyd olunan faktlara və rəqəmlərə istinad edir.

Mövzulararası nəticələr

Layihələrin hazırlanması. Təmin edilmiş bəzi layihələrin uğursuzluğundan sonra BMTİP-in layihələri potensial təqaüddçülərin ehtiyacları nəzərə alınmaqla hazırlanır. Layihə bütün iştirakçıların birgə səyləri nəticəsində hazırlandıqdan sonra isə nəticələr gözləndiyi tələblərə cavab verən şəkildə olmuşdur.

AH-nin BMTİP-nin layihə və proqramları barədə sahiblik hissi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Artıq BMTİP milli inkişaf məqsədlərinə nail olmaqda təsirli kömək göstərə bilər. Əhalinin böyük hissəsi özünü təmin etmək üçün ənənəvi kənd təsərrüfatı üsullarından istifadə edir. Fermerlərin təbiəti mühafizə üçün vasitə və biliklərinin məhdudluğundan ənənəvi kənd təsərrüfatı təbiət üçün zərərli olur. Digər ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, ekoloji cəhətdən mənasib malların istehsalına yalnız həmin sahədə bilikləri artırmaqla və iqtisadi cəhətdən sərfəli, təbiəti mühafizəyə diqqət yetirən alternativ istehsal metodlarından istifadə edərək nail olmaq olar.

İcra edən və maliyyələşdirən idarələr. BMTİP ölkə təmsilçiliyi ilə BMTLXI-nin rol və vəzifələri aydın olaraq bir-birindən seçilmir və BMTLXI-nin tətbiq və yaxud icra edən orqan kimi roluna müntəzəm olaraq riayət edilmir.

DB, BMTİP, BMTƏMP-in Qlobal Təbiəti Mühafizə prosesi çərçivəsində gördükləri işlərin əlaqələndirilməsi səviyyəsi hələ də Xəzər Ətraf Mühiti Programında üzləşilən çətinliklərin həcminə cavab verən şəkildə deyil.

Potensialın yaradılması. BMTİP-nin ölkəyə verdiyi mühüm bəhrələrdən biri də azad olunmuş bölgələrdə yenidənqurma və reabilitasiya işlərində aparıcı rol oynamış Azərbaycan Yenidənqurma və Reabilitasiya İdarəsinin (AYRİ) potensialının yaradılmasıdır. DB ilə birgə BMTİP AYRİ əməkdaşlarının peşəkarlıq səviyyəsinin daha da artırılması məqsədilə onlar üçün təlim kursları təşkil etmişdir.

Mikro-kredit əməliyyatları. Mövcud və potensial kiçik müəssisə səviyyəsində əməkdaşlar arasında etibar çox zəifdir və potensial borc alanların kredit verən qurumların fəaliyyəti haqqında məlumatları yoxdur.

Əməkdaşlıq

Həm rəsmi sazişlər, həm də qeyri rəsmi əlaqələr üzərində qurulmuş BMTİP-in BMT-nin digər qurumları ilə əməkdaşlığı və əlaqələndirilməsi mədəniyyəti 1997-1999-cu illərdə indiki ÖƏ-in qurulmasının ilkin mərhələlərində formalaşmışdır. Bu cür yeni əməkdaşlıq və əlaqələndirmə səviyyəsinin əhəmiyyətli nəticəsi BMTİP, BMTQBM, DB və AH ilə 1999-cu ilin fevral ayında DMK və qaçqınlara birgə yardım üzrə Yaddaş Qeydlərini imzalanmasıdır.

BMTİP ÖN-yi ilə AH arasındakı açıq və konstruktiv əməkdaşlıq formalaşmışdır. BMTİP etibarlı və aşkar fəaliyyət göstərən təşkilat kimi qəbul olunur. BMTİP-nin Rezident Nümayəndəsi müntəzəm olaraq yüksək səviyyəli hökumət məmurları ilə məsləhətləşir və onlara məsləhət verir.

AH artıq BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilən proqramların təxminən yarısının icrasına cavabdehdir.

ÖN şəxsi sektor ilə əlaqələrin qurulması üçün səylər göstərmişdir. Məsələn, o, Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının trust fondunun yaradılmasına köməklik göstərmişdir. Hazırda şəxsi idarələr hesabına müstəqil fəaliyyət göstərən həmin trust fondu teatrın saxlanılması və proqramlarının həyata keçirilməsi məqsədilə lazımı şəraitin yaradılması üçün istifadə olunur. ÖT Bakı şəhərinin isitmə sisteminin yaxşılaşdırılması kimi infrastruktur proqramlarının təmin olunması məqsədilə şəxsi və ictimai sektorun əməkdaşlığı sxeminin yaradılması üçün Capacity 21 fondlarından istifadə edir.

BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisi olan BMTİP-nin Rezident Nümayəndəsi BMT-nin ölkədə fəaliyyət göstərən əməkdaşlarının, o cümlədən BMT idarələrinin, DB, BVF və Miqrasiya üzrə Beynəlxalq Təşkilatının (MBT) rəhbərlərinin iclaslarını keçirir. Bu cür görüşlər onlara məlumat mübadiləsi və fəaliyyətlərini daha əlaqələndirilmiş şəkildə həyata keçirmək üçün müntəzəm imkanlar yaradır.

Ölkədə işləyən əməkdaşların müntəzəm əlaqələri ÖT-nə BMT-nin digər idarələri ilə sektorlararası məsələlərin birgə həllinə şərait yaratmışdır:

- BMTİP hazırda DB, BMTQBM, AB-Tasis və digərlərinin birgə maliyyələşdirilən azad olunmuş ərazilərdə yenidənqurma və reabilitasiya işlərinin katalizatoru olmuşdur;

- BMTİP, BMTQBV, BMTQİÇS, BMTƏF və BMTUF hazırda cinsi əlaqə yolu ilə yoluxan xəstəliklərin və İİV/QİÇS-in qarşısının alınması üzrə birgə səylər göstərirlər. Bir-neçə təşkilatların məqsədləri bir məqsədə birləşmişdir, BMTQBM və BMTQİÇS öz maliyyələşdirmə proqramlarını BMTİP vasitəsi ilə həyata keçirirlər.

- BMTİP bir sıra təşkilat, o cümlədən DB və BMTƏMP tərəfindən dəstək alan yeni Xəzər Ətraf Mühiti Programında da iştirak edir.

Ümumiyyətlə Azərbaycan hökuməti və donörlər tərəfindən BMT sistemi bütün donörlərin fəaliyyətini ən yaxşı əlaqələndirən qurum kimi qiymətləndirilir. Bu əsasən BMT-nin bitərəf və bütün dövlətlərin nümayəndəsi olması, çoxşaxəli fəaliyyət göstərməsi və onun AH ilə yaxın konstruktiv əlaqələrinin olması ilə bağlıdır.

Donorlararası və donörlərin AH ilə əlaqələrinin ən yüksək səviyyəli əlaqələndirilməsi, donörlərin və yaxud AH-nin maliyyələşdirməni BMTİP vasitəsi ilə həyata keçirərək bütün layihə işlərini vahid sənədləşdirmə, büdcə və qaydalar əsasında aparan zaman baş verir.

TÖVSIYYƏLƏR

Ümumi. Humanitar proqramlar tədricən azalır, sosial və iqtisadi problemlərin həlledilməsi üçün inkişaf səylərinə ehtiyac olduğu özünü aydın göstərir. BMTİP vətəndaş cəmiyyəti proqramının tsiklinin bütün mərhələlərinə ictimaiyyəti cəlb edərək yoxsulluğun vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, ətraf mühitə qorunması və idarəetmə kimi proqramlarda katalizator rolu oynaya bilər və oynamalıdır.

Yoxsulların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması. AH DK-lərə torpaqdan istifadə hüququ verir ki, bu da onların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə gələcək inkişafını təmin edəcək köməklik işlərinin başlanması üçün vaxtın gəlib çatdığını göstərir. Həmin sahədə işlər bölgədə kənd təsərrüfatına əsaslanmış iqtisadiyyatın yenidən qurulması üzərində cəmləşməlidir. Bu da, öz növbəsində, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və realizəsi ilə təsirli şəkildə məşğul olan KOM yaradılması üçün yaxşı şərait yaradır.

İş müqabilində ərzaq sxemləri də nəzərdən keçirilməlidir. Məsələn, toxuculuqla məşğul olan qadınlara ərzaq verməklə onlara toxuculuq KOM-lərin yaradılmasında köməklik göstərmək olar.

İxtisaslarının artırılması üzrə hazırlıq, iş yerlərinin artırılması və xırda kredit əməliyyatları DK-nin özlərini təmin etmələri yolunda mühüm elementlər olacaqdır. İş yerlərin yaradılması üçün böyük imkanlar məhz neft sənayesindən kənarda olan sahələrdə KOM-lərin yaradılmasındadır. KOM-lərin yaradılması və onların qarşısında yaranan problemlərin aradan qaldırılması üzrə səylər BMTİP-nin yoxsulların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması proqramının mərkəzi nöqtəsi olmalıdır.

Ətraf mühit. BMTİP-nin ətraf mühit üzrə proqramları ictimaiyyətin ekoloji biliklərinin artırılması, bütün müvafiq tərəflərin ekoloji problemlərin həllinə cəlb edilməsi, orta və ibtidai məktəblərdə ekologiya üzrə fənlərin keçirilməsinə əsaslanmalıdır.

Xəzər Ətraf Mühiti Proqramında iştirak edən idarələr arasında əlaqələrin mürəkkəb olduğunu nəzərə alaraq, QEİ-in daha yaxşı nəticələrin əldə edilməsi üçün həmin prosesə rəhbərlik etməsi məsələsini də nəzərdən keçirmək vacibdir.

Sumqayıt Ətraf Mühitə Mərkəzi özünün müstəqil bilik mərkəzi olması üçün bir fonda çevirilməsi məsələsini nəzərdən keçirməlidir ki, ələcəkdə ekoloji idarəetmə məsələləri üzrə bir quruma çevrilə bilsin. O, əməkdaşlarının ixtisaslarının artırılması yolu ilə ƏMTQ-ləri, digər ekoloji yoxlamalar, hüquqi və iqtisadi tədqiqatları həyata keçirmək yollarını müəyyənləşdirir. Bunun üçün o, BMTİP və DB ilə əməkdaşlıq zamanı təcrübə toplamalıdır.

İdarəetmə. BMTİP, həmçinin, 1) düzgün və dürüst şəkildə işləyən bazar iqtisadiyyatının qurulması üçün ictimai sektorda aparılmaqda davam edən islahatların daha aydın və məsuliyyətli şəkildə keçirilməsi üzrə islahatların dəstəklənməsində; 2) iş adamlarının siyasəti müəyyən edən şəxslərlə əlaqələrinin gücləndirilməsində; 3) vətəndaş cəmiyyəti anlayışın və onun böyük əhəmiyyətə malik olduğunun AH tərəfindən dərk edilməsinin gücləndirilməsində; 4) neft sərvətlərindən əldə edilən gəlirlərin müvafiq şəkildə idarə edilməsi mexanizminin müdafiə edilməsi və həmin mexanizmlərin işə salınması üçün ölkənin imkanlarının artırılmasında öz vasitəçi rolunu həyata keçirməkdə davam etməlidir.

Azərbaycanda İnsan İnkişafı haqda Məruzə neft üzərində qurulmuş iqtisadiyyata məxsus olan çətinliklər barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması üçün bir vasitə kimi istifadə edilə bilər. Həmin problemlərin həlledilməsində fəal iştirak edərək onların həll edilməsi yolları müəyyən edilməli, tədbirlər planı işlənilməlidir.

Kompüter hazırlıq mərkəzlərində kompüterlərdən istifadə üçün nəzərdə tutulan pullu xidmətlər mərkəzlərin özlərini davamlı təmin etmək yolunda bir vasitə kimi qiymətləndirilməlidirlər. Bu məqsədlə onlar çəkilmiş xərclərin ödənilməsi üçün istifadə haqlarının qrafikini hazırlamalıdırlar.

BMTİP və QHT Resurs Mərkəzi sonuncunun təminatı üçün birgə olaraq strategiya hazırlamalıdırlar. Davamlı əməliyyat dəstəyi məsələsi də nəzərdən keçirilməlidir.

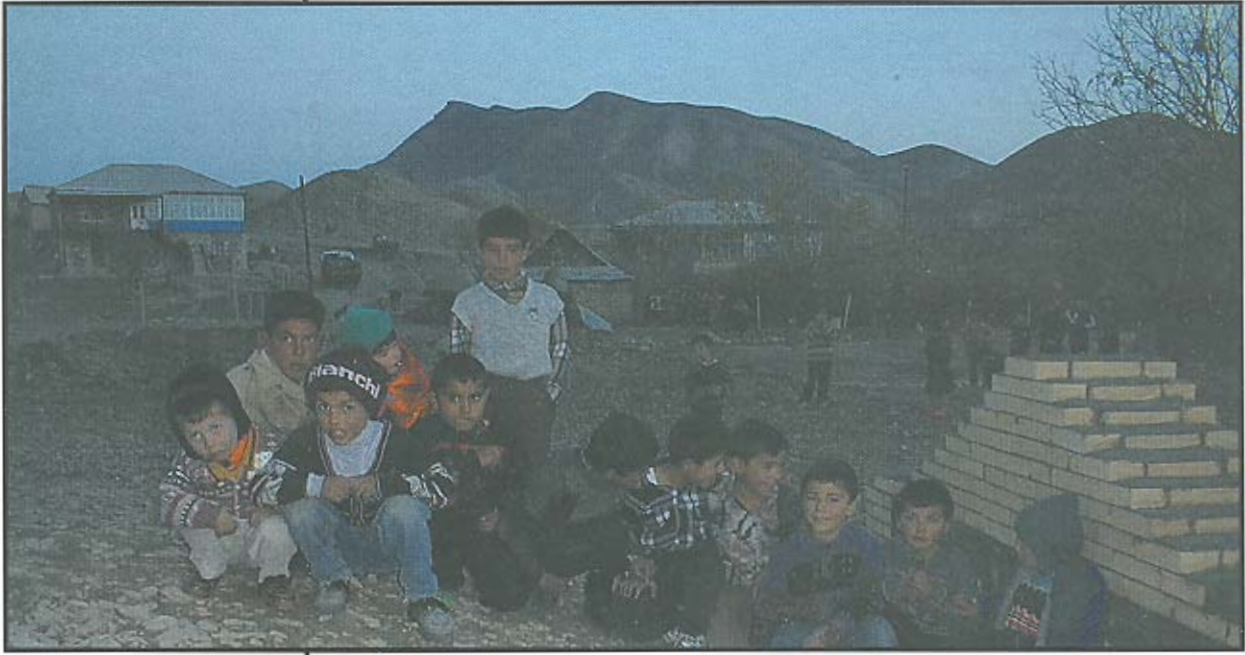
QHT üçün təlimlərin qeyri-mərkəzləşdirilməsi prosesinə qədəm qoyulmalıdır.

İnkişaf məsələlərində QHT-nin tərəfdaş kimi rolu və əhəmiyyəti ilə AH rəsmilərinin tanışlıq prosesinə də xüsusi diqqət yetirilməlidir.

Potensial xırda kredit proqramları iştirakçıları arasında etibara nail olmaq üçün səylər göstərmək lazımdır.

Müvafəqiyyətə tətbiq olunmuş xırda kredit proqramlarının xüsusi qaydaları haqqında məlumat geniş yayılmalıdır. Məsələn, Banqladeşin Qaaminen Bankının xırda kreditlər üzrə qaydaları Çində və Latın Amerikasında müvafəqiyyətə tətbiq edilmişdir. Sabit inkişaf baxımından xırda kredit əməliyyatların mənfəət dərəcəsi real mənfəət dərəcəsi səviyyəsində olmalıdır. Burada heç olmasa real inflyasiya səviyyəsi və idarəetmə xərcləri nəzərə alınmalıdır.

Foto: Xireko Takasava

Daha yaxşı gələcək
axtararkən...

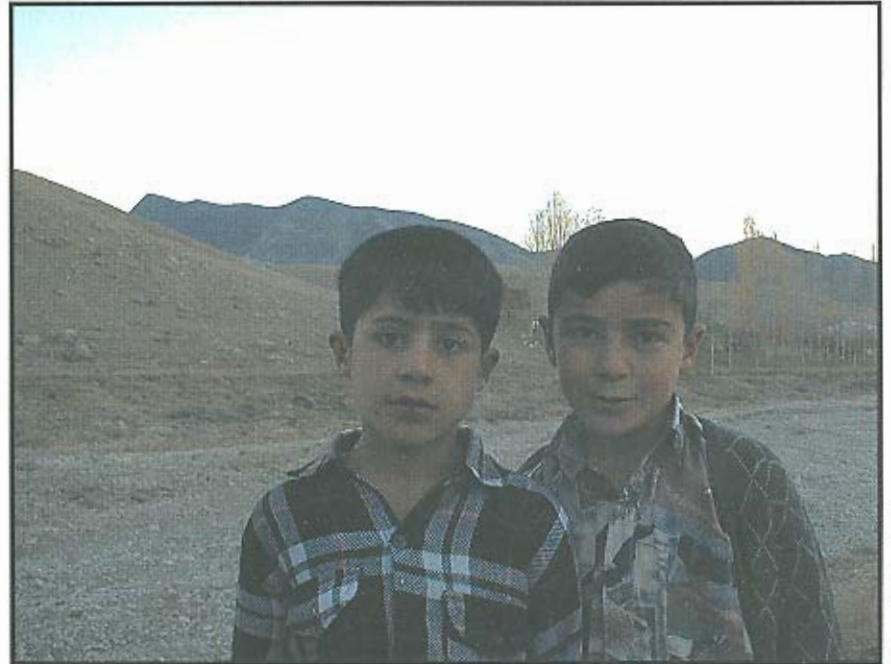

Foto: Xireko Takasava

BİRLƏŞMİŞ MİLLƏTLƏR TƏŞKİLATININ İNKİŞAF PROQRAMININ AZƏRBAYCAN ÜZRƏ İCMAL MƏ'RUZƏSİ

GİRİŞ: İCMALIN ƏHATƏ SAHƏSİ

AH hazırkı dövrdə keçmiş Sovet İttifaqının tərkibindən çıxaraq bazar iqtisadiyyatı olan müstəqil dövlətçiliyə qədəm qoyması ilə bağlı bir çox ciddi çətinliklərlə üzləşir. Səhiyyə və məişət xidmətləri kimi, son ildə iqtisadi vəziyyət xeyli dərəcədə

Əhali sayına görə Azərbaycan dünya miqyasında üzərinə ən böyük qaçqın və daxili köçkün yükü düşən ölkələrin arasındadır.

pisləşmişdir. Bu çətinliklər ölkənin təxminən beşdə birinin hərbi işğalı nəticəsində kəskin şəkildə mürəkkəbləşmişdir. Dağlıq Qarabağ daxilində və ətrafında gedən silahlı münaqişə qaçqınlar krizisini yaradaraq əhəlinin böyük hissəsini didərgin halına salmışdır. Əhali sayına görə Azərbaycan dünya miqyasında üzərinə ən böyük qaçqın və daxili

köçkün yükü düşən ölkələrin arasındadır. Köçkünlərin böyük hissəsi çadır şəhərciklərində, palçıqdan hazırlanan kərpicdən tikilən evlərdə və inzibati binalarda artıq yeddi ildən çox bir müddətdə yaşamaqdadırlar.

Bunlar BMTİP-nin Azərbaycanda 1997-1999-cu illərdə Ölkə ilə Əməkdaşlıq Çərçivəsində (ÖƏÇ) nəzərdə tutulmuş və görülmüş işlər üzrə məruzə edən hazırkı Missiyanın fəaliyyət göstərdiyi şəraiti təsvir edir. Buna görə də təəccüblü deyil ki, həmin icmal hazırlanarkən sadəcə dəyərləmə aparmaq əvəzinə keçmişin göstəricilərindən və dərslərindən nəticə çıxarılmışdır.

Xüsusilə nəzərdə tutulur ki, Missiya

- BMT-nin ölkənin obyektiv şəraiti və xüsusiyyətlərinə əsaslanan yardım göstərməsi istiqamətlərini aydın olaraq müəyyən etməlidir.

- Gələcək ÖƏÇ və BMTİYÇ-nin tərtibində istifadə oluna biləcək həmin icmaldan irəli gələn sənədlər toplusunu hazırlamalıdır.

Missiya 2-30 avqust 1999-cu il müddətində həyata keçirilmişdir. Layihə üzrə çalışan qrup BMT xaricindən olan məsləhətçi və qrupun rəhbəri cənab Eduardo R.

Kviroqadan, BMT-nin Estoniyadakı Nümayəndəliyinin Proqram üzrə məsləhətçi cənab Robert Cukhamdan və hökumət təmsilçisi cənab Nail Fətəliyevdən ibarətdir.

Rezident Nümayəndə və onun müavini ilə qısa görüşlərdən sonra Qrup onun iştirakçıları kimi proqramın həyata keçirilməsini nəzərdən keçirməyə başlamışdır.

Qrup üzvləri BMT idarələrinin, donorların, hökumətin, QHT-nin nümayəndələri və layihə menecerləri ilə ünsiyyətdə olmuşlar. Missiyanı həyata keçirən Qrupa bütün məruzələrdən, BMTİP-nin gördüyü işlərə aid bütün sənədlərdən: sənəd layihələri, qiymətləndirmə məruzələri, üçtərəfli görüşləri, seçilmiş layihələrin məruzələri, BMTİP tərəfindən yaradılmış müxtəlif bazalardan, ölkə haqqında məlumat, Azərbaycanla İnsan İnkişafı Məruzəsi, Rezident Nümayəndənin illik məruzələri, digər təşkilatlar tərəfindən ölkədə mövcud olan problem və məsələlərdən bəhs edən müstəqil sənədlərdən istifadə etməyə bütün imkanlar yaradılmışdır. BMTİP-nin gördüyü işlərin yoxlanılması məqsədi ilə Missiyanı həyata keçirən qrup Füzuli rayonunda olmuş, xırda kredit əməliyyatlarından bəhrələnən şəxslərlə, DK-lərlə, Horadiz qəsəbəsində potensial kiçik müəssisələrin sahibləri ilə əlaqədə olmuşlar.

Missiya Qrupu, həmçinin, Ölkə üzrə İcmal Məruzəsinin ilkin layihəsi müzakirə olunan BMTİP-nin tərəf müqabillərinin 24 avqust tarixində keçirdikləri görüşdə iştirak etmişdir. Bu görüş Baş nazirin müavinləri Abid Şərifov və Əli Həsənovun iştirakı ilə Nazirlər Kabinetində keçirilmişdir. Görüşdə səsələnən qeydlər Məruzənin sonuncu layihəsində nəzərə alınmışdır.

İkitərəfli donorların və çoxtərəfli təşkilatların bəziləri şəhərdən kənar rəsmi səfərdə olduqlarından dinlənməmişdir. Vaxtın məhdud olmasıyla əlaqədar BMTİP-nin əməliyyatlarının öyrənilməsi üçün digər bölgələrə səfər etmək və şəhərdə olmadıqlarından bəzi maraqlı olan tərəf müqabillərlə məsləhətləşmələr aparmaq mümkün olmamışdır. Məruzəyə 1 nömrəli əlavədə BMTİP-nin dinlənilmiş tərəf müqabillərinin siyahısı, 2 nömrəli əlavədə isə Missiyanın fəaliyyəti haqqında xülasə verilmişdir.

I-ci HİSSƏ: MİLLİ KONTEKST

BMTİP-nin 1997-99-cu illər üçün ÖƏÇ tərtib etdiyi dövrdən sonra Azərbaycanda inkişafın vəziyyəti bir çox istiqamətlərdə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmişdir. Ölkə üzrə İctimai Məruzəsinin bu hissəsində son iki ildə baş vermiş mühüm dəyişikliklər baxımından mövcud vəziyyət təhlil olunur.

Foto: Xəbərlər Tərkibində

Sənaye çirklənmələri və Azərbaycan Hökumətinin ətraf mühitin idarəedilməsi sahəsində imkanlarının gücləndirilməsi proqramları davam etməkdədir.

göstərir. Yeni imkanlar yaradılmalı, istifadədən çıxmış və bərbad olmuş infrastruktur yenidən qurulmalıdır. İqtisadiyyatın müntəzəm inkişafı üçün təbii sərvətlər işlənilməlidir. Bunun üçün AH 1998-2000-ci illər üçün İctimai İnvestisiyalar Proqramını (İİP) planlaşdırmışdır. Nazirlər Kabinetinin hesablamalarına görə İİP üçün 2,5 milyard dollar lazım olacaqdır. İİP on faizi daxili imkanlar hesabına maliyyələşdiriləcək, donorların hesabına 17% ödənilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Xaricdən maliyyələşdiriləcək hissə üçün iri maliyyə mənbələri axtarışı davam etməkdədir.

B. Nəticə və perspektivlər

Ətraf mühit. AH Sovet dövründən miras qalan və ətraf mühitə zərər gətirən iqtisadiyyatın nəticəsində sənaye və kənd təsərrüfatı çirklənməsi ilə üzləşməkdə davam edir. Bundan başqa hərbi münaqişə və əhəlinin böyük bir hissəsinin məcburi köçkünə çevrilməsi ətraf mühit üçün yeni problemlər yaratmışdır. Qoruqların böyük hissəsi zəbt olunan ərazilərdə yerləşir və onlara böyük zərər yetirildiyi e'timal olunur. Böyük həcmdə meşələrin qırılması əhəlinin DK və qaçqınların hesabına artaraq bir yerdə xeyli cəmləşməsi və enerjinin qıtlığı nəticəsində baş vermişdir. Kəskin ekoloji problemlər, nəre balığı və hidrokarbon ehtiyatları ilə ölkə iqtisadiyyatında başlıca rol oynayan Xəzər dənizinin təbiətini təhlükə altına almışdır. Nəre balığı ehtiyatları çirklənmə və həddindən artıq dərəcədə balıq ovu nəticəsində kəskin şəkildə azalır. Son on ildə Xəzərin səviyyəsinin qalxması ilə bağlı dəniz suyunun daşması ətraf mühit üçün ciddi təhlükə yaratmış, lakin təbii faktorlardan asılı olan dəniz səviyyəsi son iki ildə sabit olaraq qalmışdır. Beynəlxalq ictimaiyyətin dəstəyi ilə, AH QHT-ları ilə birgə ölkənin üzlaşdığı bəzi ekoloji problemlərin həllinə başlamışdır. Hazırda işlənən proqramlar AH-nin ekoloji problemlərin həlli imkanlarının artırılması, həmçinin, sənaye tullantıları, iqlim dəyişikləri, ozon qatının tükənməsi və Xəzər dənizinin problemlərinin həll edilməsinə yönəlib.

İnsan İnkişafı. Ölkənin iqtisadi artımının insan inkişafına çevrilməsində tərəqqi məhdud olmuşdur. Sovet rejimi dövründə olan sosial təminat şəbəkəsi faktiki olaraq dağılmışdır. Səhiyyə və təhsil sistemlərinə ayrılan vəsait keçid qabağı dövr

A. İqtisadiyyatın son inkişaf istiqamətləri:

AH 1995-ci ilin əvvəllərindən BVF, DB və digər beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə məsləhətləşərək iqtisadi islahatlar proqramını həyata keçirməyə başlamışdır. Azərbaycan Hökumətinin müntəzəm artıma yönəlmiş strategiyası yeddi il ərzində Ümumi Milli Məhsulun (ÜMM) düşməsindən sonra iqtisadiyyatın inkişafına və sabitləşməsinə gətirib çıxarmışdır. ÜMM 1996-cı ildən bəri hər il artaraq, 1998-ci ildə artım səviyyəsi 10,0% (adam başına 9,2%) çatmışdır, 1994-cü ildə ən yüksək nöqtəsində təxminən 1700% çatan inflyasiya o vaxtdan davamlı olaraq düşərək 1998-ci ildə mənfəi səviyyəyə çatmışdır (-0,8%). İnvestisiyaların həcmi son illərdə sür'atla artır, belə ki, 1994-1997-ci illərdə ildə 80%, 1998-ci ildə 12% artmışdır. Bazar iqtisadiyyatına keçidin yüngülləşdirilməsi üçün AH daxili və xarici rəqabətin artırılmasına səylər

göstəricilərinin kiçik hissəsini təşkil edir.2 Sosial infrastrukturun vəziyyəti - yollar, telekommunikasiyalar, məktəblər, sağlamlıq ocaqları - bu onilliyin axırında xeyli korlanmışdır.

İnflyasiyanın səviyyəsinin düşməsi ilə əlaqədar əhalinin gəlirləri az da olsa artmışdır, lakin ailənin təmin olunması üçün gəlirin böyük hissəsi ərzağa sərf olunur.3. Orta

Ölkədəki iş qüvvəsi əsasən yaxşı təhsil almış, lakin bazar iqtisadiyyatı üçün gərəkli olan təcrübə üzrə təlimlənməmişdir.

ərzaq istehlakı sağlamlıq üçün lazım olan normadan xeyli dərəcə az olmaqla davam edir, DB-nin ən son dəyərləndirmələri, 1995-1996-cı ildə aparılmış tədqiqatların nəticələri onu göstərir ki, ölkədə əhalinin 60% kasıblıq vəziyyətində yaşayır. 4

Ölkədəki iş qüvvəsi əsasən yaxşı təhsil almış, lakin bazar iqtisadiyyatı üçün gərəkli olan təcrübə üzrə

təlimlənməmişdir. Yeni peşələrin mənimsənilməsi üzrə təlimlənmə və gəlir mənbələrinin yaradılmasına böyük ehtiyac yaranmışdır. Bir sıra beynəlxalq təşkilat və QHT-ları bu sahədə təlim proqramlarını maliyyələşdirmiş, kiçik biznes başlamaq üçün kredit vermişlər.

Köçkünlərin Yaşayış şəraiti. Azərbaycanın beşdə biri işğal altında qalmaqla davam edir. Lakin bəzi kiçik ərazilər azad edilmişdir. Əhalinin 10%-dan artıq hissəsi daxili köçkündür. Tədqiqatlar onu göstərir ki, Daxili Köçkünlərin böyük hissəsi evlərinə qayıtmaq istəyindədir. Buna görə də, azad olunmuş ərazilərin yenidənqurulması və reabilitasiyası milli inkişaf proseslərinin prioritetləri arasındadır. Son üç il ərzində BMTİP və digər beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycan hökumətinə evlərin, suvarma sistemlərinin, elektrik və su təchizatının və inzibati binaların yenidən qurulmasında yardım göstərmişdir. Bu səylərin nəticəsində DK azad olmuş bölgələrdə 22 kəndə qayıtmışdılar.

DK öz evlərinə iri miqyaslı repatriasiyası o vaxt mümkün olacaqdır ki, onlar özlərini həmin torpaqlarda təhlükəsiz hiss edəcək və özlərini təmin edə biləcəklər. Yərə basdırılmış minalar DK-rin evlərinə qaytarılması üzrə bütün səylərə maneə olur. Bu problemin həlli üçün, AH və BMTİP minaların zərərsizləşdirilməsi üzrə böyük proqrama başlamışdır. Azad olunmuş torpaqlarda bərpa işlərinə davam edilərkən, gəlir mənbələrinin yaradılması və yerli imkanların artırılması üzrə işlərə böyük ehtiyac duyulur.

DK-rin əksəriyyəti məskunlaşdıqları icmaların sosial və iqtisadi həyatından kənarda yaşayırlar və onların yaşayışı AH və beynəlxalq ictimaiyyətin köməyindən asılı olmada davam edir. Onların çoxu təsərrüfatla məşğul olur, lakin onlar əsasən torpaqdan istifadə edə bilmirlər, çünki Azərbaycan vətəndaşları torpağın özəlləşdirilməsində yalnız yaşadıkları rayonlar üzrə iştirak edə bilirlər.

İki il əvvəl, Ermənistanla münaqişənin siyasi yolla həll olunacağına və tezliklə DK-rin geniş miqyasda qaytarılacağına böyük ümidlər var idi. Belə razılıq hələ də əldə olunmamış və artıq bunun yaxın vaxtlarda olunacağı görsənir. Buna görə də onların köçkün olaraq qaldığı halda həyat keyfiyyətinin qaldırılması yolları araşdırılmalıdır.

Müvəqqəti şəraitdə yaşamaqla davam etmələri və torpaqdan istifadə etməyə imkanları olmadığı halda onlarda özünə güvənmək hissi yaranı bilməz.

AH artıq bu cür narahatçılıqları duymağa başlayıb. Ona görə də bu il DK-rin özlərinə güvənmələri üçün daha əlverişli olan bölgələrdə yenidən yerləşdirilməsinə kömək edəcək, onları torpaqdan istifadə etmək hüququ ilə təmin edəcək hökumət strategiyasının həyata keçirilməsinə başlanmışdır. Strategiya xırda kreditlər üzrə idarələrin yaradılmasını, şəhərciklərdə və inzibati binalarda məskunlaşmış DK və qaçqınların gəlir əldə etmək imkanlarının gücləndirilməsi məqsədi ilə yeni peşə-sənət mənimsənilməsi üzrə təlimlərin keçirilməsini nəzərdə tutur. AH BMTİP-dən və digər beynəlxalq təşkilatlardan həmin strategiyanın həyata keçirilməsi üçün kömək istəmişdir.

Özəlləşdirmə. Şəxsi sektorun inkişaf etdirilməsi, işgüzar mühit, İqtisadi islahatlar və özəlləşdirmə prosesi özəl sektorun müntəzəm şəkildə böyüməsinə gətirmişdir.6

Özəlləşdirmə prosesi əvvəlcə çox ləng getmiş, lakin hazırda yaxşı həyata keçirilir, 1996-98-ci illər üçün nəzərdə tutulmuş özəlləşdirmə proqramının vaxtı başa çatmışdır; Hökumət 1999-2000-ci illər üçün özəlləşdirmə proqramının layihəsini hazırlamış, lakin həmin proqram hələ təsdiqlənməmişdir.

Demək olar ki, kiçik müəssisələrin hamısı (21000) artıq özəlləşdirilmişdir, lakin orta

və iri müəssisələrin özəlləşdirməsi prosesi buna nisbətən daha ləng gedir.⁷ Özəlləşdirmədə ictimaiyyətin iştirakı qeyri-qənaətbəxşdir ki, bu da qeyri-neft sahələrdə investisiya iqliminin zəif olduğunu göstərir.⁸

Kənd təsərrüfat sektorunda özəlləşdirmə 1996-cı ilin sonunda başlamış və böyük sürətlə keçir.⁹ Kənd təsərrüfatı malları nəzarət altından çıxarılmış, satışları sərbəstləşdirilmiş, dövlət və kollektiv təsərrüfatları sistemi ləğv edilmiş, nəticədə

ailə təsərrüfatlarından başlayaraq orta şirkətlərə kimi böyük sayda kiçik təsərrüfat strukturları yaranmışdır. Torpaq mülkiyyəti hüququ verən sənədlərin 80% paylanmış, qalan hissəsi 1999-cu ilin sonuna kimi verilməlidir.

Kənd təsərrüfatında bazar iqtisadiyyatına yönəlmiş islahatlar güclü və müvəffəqiyyətli olmuş, lakin bəzi maneələr işi çətinləşdirir. Bu çətinliklər içində ən mühümü kənd yerlərinin az maliyyələşdirilməsi, suvarma sisteminin bərbad vəziyyətdə olması, kənd təsərrüfatı sektorunun səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün tədarük xidmətlərinin olmamasıdır.

Prezidentin mart 1999-cu il tarixli Fərmanı kənd yerlərinin effektiv maliyyələşdirilməsi sistemində olan ehtiyaca və kənd təsərrüfatında məhsuldarlığın inkişafına qarşı olan maneələrin aradan götürülməsinə yönəlmişdir.

Prezidentin "Dövlət nəzarətinin yaxşılaşdırılması və şəxsi sahibkarlıq qarşısında yaradılan sən'i maneələrin aradan götürülməsi" barədə 1999-cu il yanvar tarixli fərmanında hüquq-mühafizə orqanlarında korrupsiyanın olduğu təsdiq edilmiş və onların özəl müəssisələrin biznes fəaliyyətlərinə qarışmaq səlahiyyətləri məhdudlaşdırılmışdır. Bu problemlər AH-nin DB ilə birlikdə hazırladığı ictimai sahədə islahatlar proqramında da nəzərdə tutulmuş ictimai xərclərin tənzimlənməsi, inzibati və mülki xidmətlər sahəsində islahatlar, həmçinin, məhkəmə-hüquq islahatı çərçivəsində həll edilməlidir.

Kiçik və orta müəssisələrin inkişaf etdirilməsi. Gəlirlərin sabitliyi, iqtisadi artımın, işlə təminatın əhəmiyyətli dərəcədə

KOM sektorun inkişafı vəziyyətindən asılıdır. Digər ölkələrin təcrübəsi onu göstərir ki, KOM-lar yüksək müqavilə xərcləri və digər mühüm maneələrlə üzləşirlər. Böyük şirkətlərlə müqayisədə KOM-ların kapital bazarlarından istifadə etməyə, qaydalara riayət edilməsindən irəli gələn xərcləri ödəməyə imkanları azdır. Onların həmçinin istehsal etdikləri malların xarici bazarlara çıxarmağa imkanları məhdud olmaqla bərabər siyasəti müəyyən edən şəxslərlə əlaqələri də yoxdur. BMTİP-in 1998-ci ildə apardığı tədqiqatlar onu göstərir ki, həmin maneələr Azərbaycanda ciddi xarakter daşıyır. KOM-ların inkişafı və işgüzar adamlarda yeni KOM-ların yaradılmasına maraq yaradılmasından ötrü həmin maneələri aradan götürmək məqsədi ilə konkret tədbirlər görmək lazımdır.

Inkişaf edən neft sahəsi: Pandora qutusu. Azərbaycanın iqtisadi inkişafı ümidverici olsa da, inkişafın keyfiyyəti baxımından narahatçılıqlar var. İqtisadiyyat artıq dərəcədə neftdən asılı vəziyyətə düşüb. Son vaxtlar yer alan inkişafın səbəbi məhz neft sahəsinə birbaşa edilən investisiyaların və neft sahəsinə göstərilən xidmətlər ilə bağlıdır, halbuki qeyri-neft sahəsi durğunluq vəziyyətində olaraq qalır. Sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrində istehsalın səviyyəsi keçidqabağı dövrün göstəricilərindən xeyli aşağıdır. Ən optimist proqnozlara görə belə neftdən əldə olunan illik gəlirin həcmi ən tezi 2004-cü ildə 1 milyard dollar səviyyəsinə çatıb bilər. Neft sektoru özü də çətinliklərlə üzləşib. Ən böyük çətinliklər neftin dünya bazarlarına nəqli ilə bağlıdır. Son hadisələr onu göstərir ki, neftdən asılı olan iqtisadi artımın təhlükəsi vardır. Həmin təhlükəni bəzən Holland Xəstəliyi adlandırırlar. 1997-98-ci ildə neftin qiymətinin düşməsi neft-sektorundan əldə olunan gəlirləri azaltmış, investisiya qoyuluşunu (buna görə həm də neft hasilatı layihələrini) ləngitmişdir. Eyni zamanda Rusiya və Asiyada baş vermiş iqtisadi böhranlar nəticəsində Azərbaycan neftinə tələbat azalmışdır. Həmin hadisələr ölkənin ixracdan əldə olunan gəlirlərini azaltmış, bu öz növbəsinə Hökumətin mədaxilini azaltmış və

Foto: Xirəko Takasava

İnsanlar qaçqın olarkən bir çox məsələlər ortaya gəlir: həyat keyfiyyətinin davamlı inkişaf yollarının axtarılması.

ticarət defisitini yaratmışdır.

Neftdən əldə olunan gəlirlərin idarə edilməsi mexanizmləri hələ də işlənməyiblər. Azərbaycan Hökuməti təcili olaraq digər ölkələrdə neftdən əldə olunan gəlirin müvəffiqiyyətlə idarə edən fondlara bənzər neft fondu yaradaraq işə salmalıdır. İnsan inkişafı üçün dürüst əsasların yaradılması üçün ölkədə qeyri-neft sektorunun səmərəliliyi artmalı və məşğulluq qarşısındakı hüquqi və iqtisadi maneələr aradan götürülməlidir. Bunun üçün idarəçilik gücləndirilməli, həmçinin, özəl biznes sektoru mühitinin əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırılmalı, qeyri-neft sahəsində işləyən KOM-nin inkişafı üçün tədbirlər görülməlidir.

Hökumətin və Beynəlxalq İctimaiyyətin artan rolu, AH və beynəlxalq ictimaiyyət 1990-ci illərin əvvəlində baş verən iqtisadi və humanitar böhrana təcili və təsirli olaraq cavab vermişdir. Kritik mərhələ başa çatmış, lakin humanitar problemlər qalmaqda davam edir. Bu da beynəlxalq müşahidəçilərin Azərbaycan Hökumətinin tək yardımdan inkişafa doğru keçidi təmin etmək öhdəliyinə kifayət qədər tərəfdar olmadığını duymasına gətirmişdir. Azərbaycanın neft ehtiyatlarının xeyli sərvət gətirdiyi fikri ölkənin öz humanitar problemlərini özü həll edə biləcəyi və etməli olduğu anlayışını gücləndirmişdir.

Azərbaycanın iqtisadi inkişafı ümidverici olsa da, inkişafın keyfiyyəti baxımından narahatçılıqlar var.

Nəticədə donorlar tərəfindən maliyyələşdirilmə, xüsusilə də yalnız yardım göstərilməsi üzrə işlərin davam etdirilməsini təmin etmək kədərli və yalnız humanitar işlərə məndə olan bir çox təşkilatlar artıq Azərbaycandakı fəaliyyətlərini bitirərək buranı tərk etmişlər.

AH öz humanitar və inkişaf proqramlarının tezləşdirilməsi üçün bu ildə bir neçə etibarlı addım atmışdır və beynəlxalq ictimaiyyət ilə əlaqələrin şəffaflığına tərəfdar olduğunu göstərmişdir. Bu Hökumətin Dünya Bankı və BMT təşkilatları ilə ölkənin çətin vəziyyətdə olan adamlarının, xüsusilə DK-rin problemlərinin etibarlı çözüm yollarının araşdırılması üzrə seminarın sponsorlaşdırılmasında iştirak etməsindən də görünür. Həmin seminar da bir çox donor və maraqlı olan tərəf iştirak etmişdir.

C. BMTİP-in dəstəyi üçün əsaslar.

Humanitar proqramlar tədricən azalır və mövcud sosial və iqtisadi problemlərin etibarlı həllərlərə olan ehtiyacı aydın olaraq özünü büruzə verir. Buna görə də inkişafın təmin edilməsinə yönəlmiş tədbirlərin rolu artır, xüsusilə də ətraf mühitin qorunması və reabilitasiyası, kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, idarəetmə sahələrində, BMTİP vətəndaş cəmiyyətinin yaradılması üçün proqram tsiklinin bütün mərhələlərində ictimaiyyəti cəlb etməklə qeyd edilən sahələrin hər birində katalizator rolunu oynaya bilər və oynamalıdır.

BMTİP kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində peşələr üzrə təlimləndirmə və xırda kredit proqramları vasitəsilə öz dəyərli bəhrələrini verməkdə davam edə bilər. Bu cür təşəbbüslər daxili köçkünlər(DK) üçün özlərini təmin etmələrinin təşkil edilməsinin mühüm bir elementi olacaqdır. Azərbaycanda geniş həcmdə iş yerlərinin yaradılması potensialı məhz qeyri neft sahələrində KOM yaradılmasındadır. KOM dəstəklənməsi və onların qarşısında yaranan maneələrin aradan götürülməsi BMTİP-nin kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üzrə proqramın mərkəzi xətti olmalıdır. Bu əlaqədə KOM-rin kənd təsərrüfatı mallarının istehsalı, e'malı və realizasiyadakı zəruri rollarını oynaya bilməsi üçün kənd təsərrüfatı sektorunun yenidən qurulmasına ehtiyac vardır.

İdarəetmə sahəsində BMTİP 1) düzgün fəaliyyət, ədalətli bazar iqtisadiyyatının qurulması üçün ictimai (dövlət) sektorunun daha şəffaf və cavabdeh edilməsi məqsədilə aparılan islahatların dəstəklənməsində; 2) siyasəti müəyyən edən şəxslərlə işgüzar ictimaiyyət arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsində; 3) ölkənin neftdən əldə etdiyi gəlirlərin idarə edilməsi mexanizmlərinin tərtib edilməsi və həmin mexanizmlərin təsirli tətbiq edilməsi üzrə milli imkanların yaradılmasında mühüm rol oynaya bilər.

II-ci HİSSƏ: ÖLKƏ İLƏ ƏMƏKDAŞLIQ ÇƏRÇİVƏSİ, 1997-99-cu İLLƏR

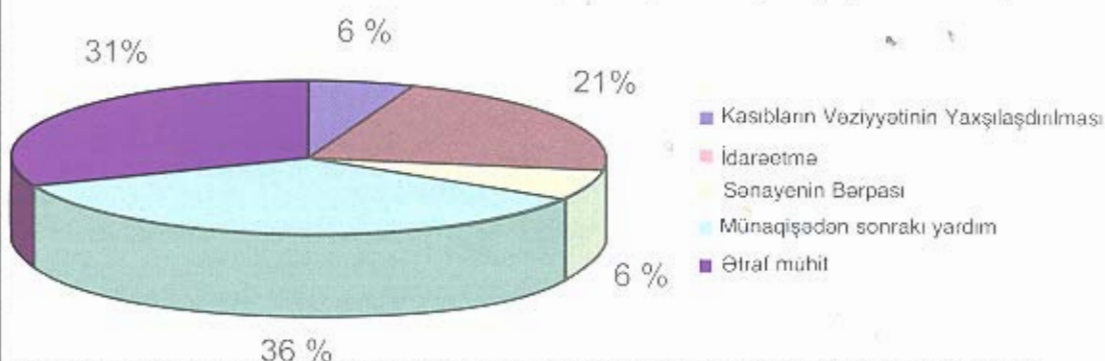
Ölkə ilə Əməkdaşlıq Çərçivəsi BMTİP İdarə Heyəti tərəfindən 1997-ci ilin may ayında təsdiq edilmiş və özündə BMTİP-nin AH ilə 1997-1999-cu illər dövrünə olan əməkdaşlığında aşağıdakı prioritet sahələri müəyyən edir: (1) yenidənqurma və

reabilitasiya yolu ilə münaqişə nəticəsində zərər çəkmiş bölgələrdə kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması; (2) Sumqayıt sənaye zonasının bərpası yolu ilə adamların işlə davamlı təmin olunmasının təşkili; (3) idarəetmə, xüsusilə də dövlət idarəçiliyi və QHT-nın inkişaf etdirilməsi.

Proqram vəsaitlərinin 1999-cu ilin axırına olan yerləşdirilməsi vəziyyəti aşağıdakı kimidir:

Mövzulararası məsələ olan münaqişədən sonrakı yardıma vəsaitlərin böyük bir həcmnin (36%) sərf edilməsi insanların didərgin edilməsi ilə nəticələnən ölkənin xeyli hissəsinin davam edən işğalının təsirinin böyüklüyünü göstərir. DB, BMTQUM ilə birgə BMTİP AH-ınə büdcəsi 117 milyon dollar olan Yenidən Yerləşdirmə və Yenidənqurma üzrə Milli Proqramı çərçivəsində lazımi institusional tədbirlərin həyata keçirilməsində yardım göstərmişdir. AH-nin yüksək rəsmiləri ilə danışıqlardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, ölkə artıq sadəcə yaşayışı təmin edən yardımdan inkişafı təmin edəcək yardıma keçid tədbirlərinə başlamağa hazırdır.

Münaqişədən sonrakı kömək sahəsinə yaxın olan kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsinin məqsədlərinin yerinə yetirilməsi üzrə tədbirlərə BMTİP-nin vəsaitlərinin 6% sərf edilmişdir. Münaqişə və iqtisadi qarışıqlıq əhalinin böyük

hissəsini müntəzəm olaraq özlərinin ən əsas tələbatlarını ödəmək qabiliyyətindən məhrum etmişdir. Ona görə də davamlı gəlir mənbələrinin yaradılması yolu ilə kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması işi bir neçə layihənin mərkəzi xətti olmuşdur. ÖDÇ ölkədəki daxili kasıblıq səviyyəsinin endirilməsi strategiyasının hazırlanmasını nəzərdə tutur, lakin buna hələ nail olmaq lazımdır.

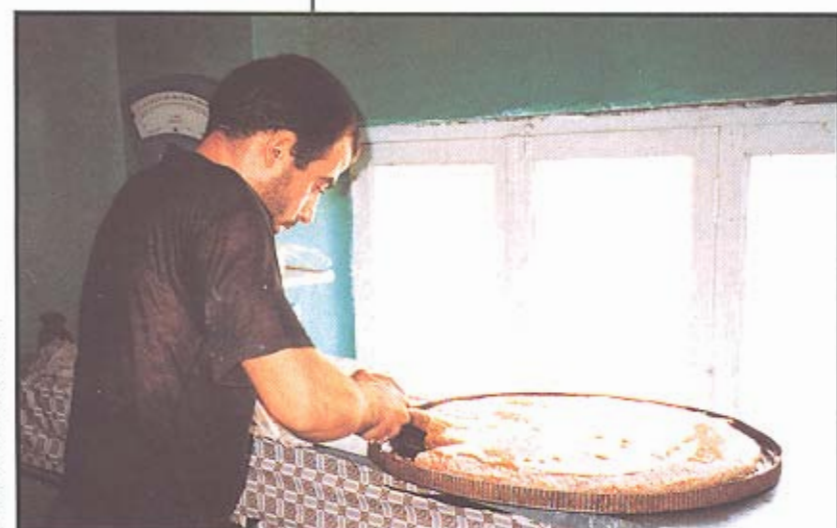
Sovetlər dövründən miras qalan ətraf mühitə, və iqtisadiyyatın demək olar ki bütün sahələri üzrə vurulan ziyanın ağır olduğunu anlayaraq BMTİP ekologiya sahəsində ictimaiyyətin biliklərinin artırılması və təbiətə yaxşı münasibət yaradılmasına əsas diqqəti yetirən bir neçə təşəbbüs göstərmişdir. BMTİP vəsaitlərinin 31% ekoloji layihələrə sərf edilmişdir və sahələrarası məsələ olan sənayenin bərpası işlərinə 6%

ayrılmışdır.

Davamlı insan inkişafına nail olmaq üçün ümumi iştirak, şəffaflıq, cavabdehlik, effektivlik və düzgünlük prinsiplərinə söykənən sistemin yaradılması lazımdır. Ona görə də BMTİP vəsaitlərinin 21% AH-nin vətəndaş cəmiyyətinin gücləndirilməsi, insan haqlarının qorunması, inkişaf prosesində hər iki cinsin nümayəndələrinin iştirakının təmin edilməsi, QİÇS-ə qarşı proqramının icrası imkanlarının artırılması, QHT-in inkişafının gücləndirilməsi və ölkənin insan inkişafı ehtiyaclarının müəyyən edilməsi üzrə idarəetmə səylərinin dəstəklənməsinə sərf etmişdir.

Vəsaitlər ölkənin ehtiyaclarına cavab verən şəkildə sahələr üzrə bölünmüşdür. BMTİP-

nin fəaliyyəti geniş sahəni əhatə etmiş və milli inkişaf məqsədlərinə uyğun şəkildə aparılmışdır. Onlar xüsusi ehtiyaclarla cavab verdiyindən Missiyanın görüşdüyü maraqlı olan tərəflərin təxminən hamısının fikrincə məqsədamüvafiq şəkildə aparılmışdır. Həmin fəaliyyətin sosial və siyasi sabitlik baxımından ən böyük nəticələri uzun müddətdən sonra özünü biruzə verəcəkdir.

Davamlı gəlir yerlərinin yaradılması vasitəsi ilə kasıblığın aradan götürülməsi müxtəlif layihələrin mərkəzi məqsədinə çevrilmişdir.

A. TEMATİK SAHƏLƏR.

KASIBLARIN VƏZİYYƏTİNİN YAXŞILAŞDIRILMASI

Tənəzzül etmiş bölgələrdə iş yerlərinin və gəlir mənbələrinin yaradılması (AZE/97/001)

Əlillər üçün Peşəkar Təlim Mərkəzlərinin yaradılması (AZE/97/004)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Salyan rayonunda iş yerlərinin yaradılmasına yardım üzrə sınaq layihəsindən qənaətbəxş nəticələr alındıqdan sonra Naxçıvan, Ağdam, Füzuli və Salyanda daha geniş layihələrə başlanılmışdır. Yerli məşğuliyyət və təlim mərkəzlərinin, Əmək və Sosial Müdafiə Nazirliyinin əməkdaşları sonradan özlərinin təlim aparmaq və əlil adamlara xidmət göstərmək məqsədilə təlimlənmiş, az sayda kiçik müəssisələr lazımı avadanlıqla təmin edilmiş, mineral su zavodu müasirləşdirilmişdir. Həmin layihə üzrə 150 nəfər özünə iş tapmışdır.

- İş yerlərinin yaradılması layihəsi ictimaiyyətin zəif iştirakı səbəbindən mümkün ola biləcəyindən az müvəffəqiyyətli olub. Yerli sosial strukturlara az diqqət yetirildiyi keçmiş sovet mərkəzləşdirilmiş sisteminin miras qalıqları layihəyə xələl gətirmişdir.

- İş yerlərinin yaradılması layihəsi həyata keçirilərkən ictimaiyyətin iştirakının xüsusi əhəmiyyətli olduğu haqda dəyərli təcrübə toplanmışdır. Həmin təcrübə

BMTİP-nin xüsusilə müvəffəqiyyətli, QHT və İT-rının iştirakı ilə keçirilmiş əlillər üçün peşəkar təlim mərkəzlərinin yaradılması layihəsində tətbiq edilmişdir.

- Əlillərin təlimlənməyə, məşğulluq mərkəzlərinə, tibbi və sosioloji reabilitasiyaya olan ehtiyaclarına cavab olaraq Bakıda və Naxçıvanda iki sınaq peşəkar reabilitasiya fondu açılmış avadanlıqla təchiz olunmuşdur. AH layihə üçün yer ayırmış, təmir işləri

aparmışdır, yerli QHT-lərə tərəvəz yetişdirilməsi üçün sahə ayırmışdır. 150-dən çox iş yeri yaradılmışdır.

- AH nümayəndələri BMTİP-nin kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması layihəsində nəzərdə tutulan şəxslərin xırda kredit qurumlarından istifadə etməsinə şərait yaradılmasını istəmişlər. Bu təminat perspektivlərini artıracaqdır. Xırda kredit əməliyyatlarını tənzimləyəcək müvafiq qaydaların tərtib edilməsinə ehtiyac vardır, lakin həmin qaydaların tərtib edilməsi kifayət olmayacaq; bunun üçün təlim keçirərək təcrübəli QHT-ləri bu prosesa cəlb etmək gərəkli olacaqdır.

- AH hazırda BMTİP və BMTQBM ilə milli məşğulluq fondunun yaradılmasının mümkünüyü barədə danışıqlar aparır. AH nümayəndələri hesab edirlər ki, onların həmin layihəyə başlamaq üçün kifayət qədər imkan və təcrübələri vardır.

Təvsiyələr:

- Əlillər üçün xidmətlərin yaradılmasında hərtərəfli müfəssəl yanaşma üsulundan istifadə Azərbaycan üçün yeni bir modeldir və mühüm nəticələr vermişdir. Bu üsuldən gələcək səylər zamanı da istifadə olunmalıdır.

- İctimaiyyətin və QHT-nin səmərəli iştirakını təmin etmək məqsədilə həmin sahədə menecment (idarə etmə) üzrə təlim keçirilməlidir.

- Xırda kredit əməliyyatlarının müvəffəqiyyətli nümunələri haqda məlumat geniş yayılmalıdır. Məsələn, Banqladeşin Qraamen Bankının xırda kredit əməliyyatları qaydaları müvəffəqiyyətlə Çin və Latın Amerikası ölkələrində tətbiq edilmişdir.

- Davamlılığını təmin etmək məqsədi ilə xırda kredit əməliyyatlarının faizləri real olmalıdır; heç olmazsa real inflasiya və idarəçilik xərcləri nəzərə alınmalıdır.

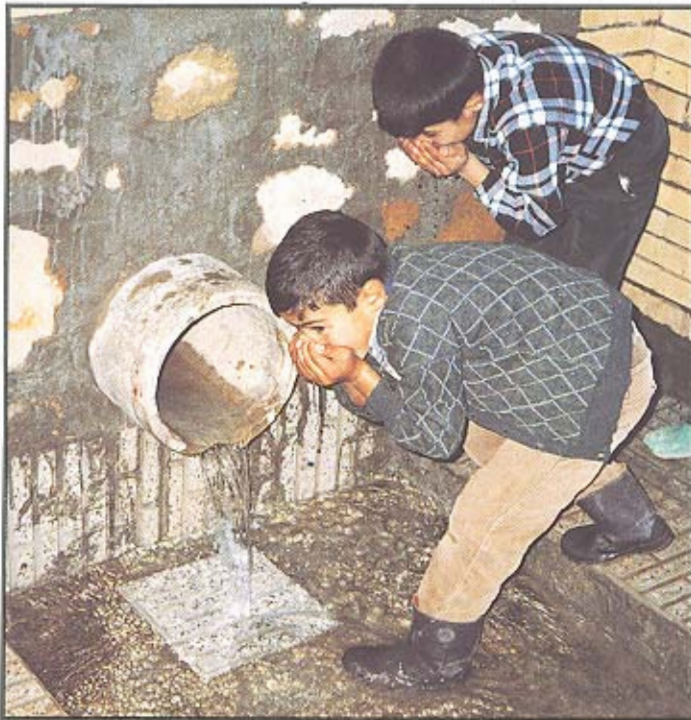
İctimaiyyətin səfərbər edilməsi və xırda kreditlər sxemi yolu ilə Naxçıvanda iqtisadi imkanların gücləndirilməsi (AZE/98/005)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

Dağlıq Qarabağda gedən münaqişə Naxçıvana mal və xidmət axımının qarşısını almış, regionun sosial və iqtisadi vəziyyətinə mənfi təsir göstərmişdir. Layihədə yerli təsərrüfatçı və işgüzar adamların kreditlərin verilməsi, realizə və biznes üzrə təlim aparılması, yerli menecment qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsi və birgə inkişaf üzrə tədbirlərin görülməsi vasitəsilə dəstəklənməsi nəzərdə tutulmuşdur.

- Kənd yerlərində xırda kredit komponentləri 18 kənddə, (1999-cu ilin sonuna qədər 30 kənddə) tətbiq edilməkdədir. 396 nəfər (onlardan 16% qadın, 33% mövsüm işçi, 5% DK ailəsi, 62% kiçik təsərrüfatçılar) beş nəfərdən ibarət kiçik kredit qruplara

Münaqişədən sonrakı kömək sahəsinə yaxın olan kasıbların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlərə BMTİP-nin vəsaitlərinin 6% sərf edilmişdir.

İçməli su qurğularının tikilməsi layihələrin komponentlərinin biridir.

bölünmüşlər. Belə qrupların dördü indi kənd səviyyəsində "kənd komitələrində" birləşmişlər. Kənd komitələri şəbəkəsi "fırlanan" xırda kredit fondunu layihənin sonunda idarə edə bilmələri üçün təlimləndiriləcəklər. Üzvlər maksimum 9 ay ərzinə verilən krediti kənd səviyyəsində işin təşkili, işin planlaşdırılması, xırda işlərin idarə olunması üzrə təlim alandan sonra alacaqlar. Kredit üzrə faiz dəqiq və 1,5 % miqdarında olacaqdır. 94200 ABŞ dolları həcmində kredit 374 üzv arasında paylanmışdır.

- Kredit alan şəxs həftədə azı 2000 manat (50 sent) ayırmalıdır. Toplanan vəsait kreditin ikinci mərhələsinin keçirilməsinə sərf olunacaqdır. Beləliklə kənddə toplam ayırmaların həcmi 10197200 manat (təxminən 2434 ABŞ dolları) olacaqdır.

- Borcun ödənilməsi səviyyəsi kənddən kəndə 57%-dən 123%-dək fərqlənir. Ümumilikdə 1999-cu ilin iyul ayına kimi ödənilmə səviyyəsi 85% bərabərdir. Əksiklik investisiyaların nəqd pulu alınan məhsula qoyulması ilə bağlıdır və məhsulun yığılmasından sonra aradan götürüləcəyi gözlənilir. Ödənilmənin aşağı səviyyədə olmasının digər səbəbi də Azərbaycan Manatının 1999-

cu ilin iyul ayında 7% dəyərsizləşməsidir; borcların dollarla verildiyinə görə borcu alanlar milli pulun möhkəmlənməsini gözləyirlər.

- Kredit layihəsinin şəhər kredit komponentinə dair işin idarə olunması, realizə və vergi üzrə təlim proqramı azərbaycan dilində işlənilib hazırlanmış, sınaqdan çıxarılmışdır. Həmin layihə üzrə 340 şəhərli işgüzar adam qeydiyyatdan keçmişdir; 60 müəssisə yerində yoxlanılması üçün seçilmiş, 28 işgüzar adam iki-həftəlik proqram üçün seçilmiş, hamısı işin idarə olunması üzrə proqramı müvəffəqiyyətlə başa çatdırmışdır. Təqdim olunan iş planları üzrə 2000 ABŞ dollarına qədər məbləğdə fərdi kreditlər ayrılacaqdır.

- Layihənin bir komponenti içməli suyun saxlanması üçün tikintilərin qurulmasıdır. Yerli icmalar və rayon icra hakimiyyətləri ilə məsləhətləşmələrdən sonra layihələr üçün 31 potensial yer müəyyən edilmişdir. Həmçinin, layihələrin mühəndisi də seçilmiş, hansıki ilk mərhələdə görülən işlər üçün 10 yer müəyyən etmişdir. Yerli icmalar və rayon icra hakimiyyətləri layihə üzrə xərclərin 20% iş qüvvəsi və materiallarla ödəmişdir. Kəndlərin su ilə təchiz olunması üçün fondların yaradılması imkanları öyrənilir.

- Layihə üzrə 12 yerli şəxs işə götürülmüşdür. Onlar 2 xarici əməkdaş tərəfindən xırda kreditin konsepsiyası və icra qaydaları üzrə təlimləndirilmişlər.

Təvsiyələr

- Layihənin xırda kredit komponentinin davamlılığını təmin etmək üçün proqramda göstərilən faiz miqdarı inflyasiya, idarəçilik və təlim xərcləri nəzərə alınmalıdır.

- Ayırmalar kəndin inkişafı üçün əhəmiyyətli olduğundan onların stimullaşdırılması məsələsi nəzərdən keçirilməlidir.

ƏTRAF MÜHİT

Xəzər Ekosisteminə Ekoloji Problemlərin həlli (RER/98/G32)

Xəzər dənizinə aid trans-sərhəd ekoloji problemlər artıq dərəcədə aparılan balıq ovu, suyun səviyyəsinin dəyişməsi, Volqa çayının çirklənməsi, pestisid və digər kimyəvi maddələrdən həddindən artıq dərəcədə və sui istifadə, neft-qaz sahəsində inkişafə bağlı problemlərdən ibarətdir. BMTİP, QEİ, DB, BMTƏMP, AB/Tasis, və həmçinin Azərbaycan, İran, Qazaxstan, Rusiya və Türkmənistan hökumətləri bu problemlərin çoxunu həll edəcək Xəzərin Ətraf Mühiti Üzrə Proqramı birgə səylərlə hazırlayırlar.

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- İkitərəfli təşkilatlar İranda fəaliyyət göstərə bilmədiklərinə görə BMTİP-nin iştirakı əlaqələndirmə işində həlledici rol oynamışdır. Regional əlaqələndirmə təşkilatı Bakıda yerləşdirilmişdir. Proqramın əlaqələndirilməsi maraqlı olan tərəflərin və maliyyə mənbələrinin çox sayda olduğundan çətinləşmişdir.

- İştirak edən təşkilatların hamısı səriştəli və işə sadıqdılar, lakin görsənir

**Dağlıq Qarabağda gedən münaqişə
Naxçıvana mal və xidmət axımının
qarşısını almış, regionun sosial və iqtisadi
vəziyyətinə mənfi təsir göstərmişdir.**

hökumətlərin lazımi səviyyədə işə
yanışmalarının təmin edilməsi çətin olacaq. Bu
da onunla bağlıdır ki, İrandan başqa bütün
iştirakçı ölkələr keçid dövrünün çətinliklərini
yaşıyırlar.

- Layihənin davamlılığı üçün yüksək səviyyəli elm

adamlarını cəlb etmək, mövcud infrastrukturadan imkan olduğu qədər istifadə etmək
lazımdır. Qara dəniz layihəsindən dərs alınmalıdır, hansı ki, həmin ölkələr layihə başa
çatdıqdan sonra hər il vəsait ayırmalı olduqlarından və bunu etmədiklərinə görə
regional təşəbbüs davamlı olmamışdır.

- BMTLXI-nin vəzifə və öhdəlikləri yaxşı işlənməmişlər. BMTİP ölkə səviyyəsində
əlaqələndirmə apararkən BMTLXI ümumi əlaqələndirmədə dəyərli rol oynaya bilər.

- QEİ layihələr üzrə sərbəst şəkildə fəaliyyət göstərir. Həmin sahədə tərtib edilən
ətraflı və vaxtı dəqiq qeyd olunan təkliflər əsassız və izah edilmədən
dəyişdirilmişdir. Bu layihə üzrə təşəbbüs göstərilməsi həvəsini salır və nəticələrin
keyfiyyətini zəiflədir.

Təvsiyyələr

- Layihələrin asan icra edilməsi üçün ÖN və BMTLXI-nin rollarının və vəzifələrinin
dairələri aydınlaşdırılmalı, BMTLXI-nin tətbiq, yaxud icra edən orqan kimi rolu dəqiq
müəyyənləşdirilməli və ona əməl edilməlidir.

- DB, BMTƏM və BMTİP-nin QEİ prosesi çərçivəsində əlaqələndirilməsi qaydaları
işlənilib hazırlanmalıdır. İştirakçı təşkilatlar və hökumətlər arasında institusional və
iqtisadi çətinlikləri nəzərə alaraq QEİ layihələrin icrasını birgə iştirak əsasında
təşkil etməyə təşviq edilməlidir.

- Sektorlar-arası əməkdaşlıq səmərəliliyi artıracaq, buna görə də iştirakçı
hökumətlər çox sayda nazirlik və digər hökumət təşkilatların cəlb edilməsinə təşviq
edilməlidir.

**BMT-nin İqlim Dəyişikliyi haqda Çərçivə Konvensiyasının tələblərinə uyğun olaraq
Azərbaycana özünün İlk Milli Kommunikasiya Sisteminin yaradılması işində
yardımın göstərilməsi (AZE/97/G31)**

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Bu layihə dörd subyekti: su ehtiyatlarını (su axımının tənzimlənməsi, yeni su
ambarlarının yaradılması, içməli suyun təmizlənməsi), təbii ekosistemi, dənizkanarı
sahələri, meşə və kənd təsərrüfatını əhatə edir;

- Müxtəlif nazirliklərin ekspertlərindən 8 nəfərdən ibarət Azərbaycanın BMTİDÇK-
dən irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə dair hesabatının hazırlanması üzrə
ekspert qrupu yaradılmışdır;

- Əhali bir nəşr və 3 bülleten vasitəsi ilə iqlim dəyişiklikləri məsələsi haqda
məlumatlandırılmışdır;

- Oranjerəyə qazlarının siyahısı hazırlanmış, karbon qazlarının ətraf mühitə təsiri
haqda məruzə tərtib edilmişdir;

- Ənənəvi suvarma üsulları torpağın duzlaşmasına gətirmiş, bu da torpaqların
məhsuldarlığını aşağı salmışdır;

- Plan dağlıq bölgələrdə və çaylara yaxın ərazilərdə meşələrin əkilməsinə nəzərdə
tutur. Azərbaycanın meşə olan ərazilərini 11%-dən ən azı 15%-dək artırılması
nəzərdə tutulur.

Təvsiyyələr.

- Ənənəvi kənd təsərrüfatının ətraf mühit üçün zərərli olması onunla bağlıdır ki,
təsərrüfatçılar təbiəti mühafizə üçün vəsait və biliklərə malik deyillər. Bunun üçün
təbiəti mühafizəyə xüsusi diqqət yetirən istehsal üsullarının təqdim edilməsi və
məlumat verilməsi üzrə səylər göstərilməlidir. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, bu
cür münasibət ənənəvi təsərrüfatçıların davranışının dəyişdirilməsində təsirli vasitə
olacaqdır.

Azərbaycan Ozon Proqramı (AZE/98/G31-G34)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- BMTİP AH-nə ozon dağıdıcı maddələri (ODM) istifadədən çıxarmaq üzrə Montreal
Protokolundan irəli gələn öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə köməklik göstərir.
Bakıda yerləşən Çinar və Sumqayıt Kompresor zavodunda ODM-rin istifadədən

"Eko-parkın"
yaradılması və ekoloji
təhsil haqqında
əsəsnamənin Azərbaycan
dilində çap olunması
həyata keçirilməkdədir.

çıxarılması, soyuducu maddələrin bərpa olunaraq yenidən işlənməsi, Dövlət Yanğınsöndürmə İdarəsində balonların bərpa olunaraq yenidən işlənilmə /istifadəsi və cəmləşməsi sisteminin yaradılmasında yardım göstərilir.

- Texniki dəstəyin az olduğundan soyuducu zavodunda avadanlığın quraşdırılması zamanı bəzi çətinliklər ortaya çıxmışdır.
- Yerli tərəf müqabillər mallara qiymət qoyulmasının məntiqi əsasları ilə zəif məlumatlandırılıblar. BMTLXI onları Monreal Protokolunda olan həmin malların əldə edilməsi qaydaları ilə təmin edib, lakin həmin qaydaların texniki dildə yazılması onların anlanılmasını çətinləşdirir.
- ODM-rin yenidən istifadə olunması prosesində yaranan problemlərin həlli üzrə ikiillik iş planının layihəsi hazırlanmışdır.
- Hazırda ODM-rin idxal və ixracını tənzimləyən

qanunvericilik yoxdur. BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilən İnstitutların (müəssisələrin) gücləndirilməsi layihəsi üzrə qanunvericilik məsələləri və qaydalarının tərtib edilməsində yardım göstəriləcəkdir.

Təvsiyyələr:

- BMTLXI-nin təchizat üzrə qaydaları sadələşdirilərək gündəlik ingilis dili səviyyəsinə çatdırılmalıdır. Həmin qaydalar anlama biləcək səviyyədə olsalar, milli tərəf müqabillər onlardan təchizat prosesində öz imkanlarının gücləndirilməsində istifadə edə bilərlər.

Sumqayıtın ətraf mühitinin bərpası. (AZE/97/010)¹²

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Bu layihə əvvəldən Sumqayıt şəhərində daha geniş Xüsusi İqtisadi Zonanın yaradılması layihəsinin müşayiət edərək bununla eyni zamanda keçirilməli idi. Lakin XIZ layihəsinin tamamilə dayandırılmasına baxmayaraq bu layihə davam etdirilir.
- Layihə beş tərkib hissədən ibarətdir: coğrafi məlumat sistemi (CMS), ekoloji monitoring (nəzarət), ekoloji tədris/nəşrlər, trust fondu və səhiyyə səyləri.
- Layihə üzrə Sumqayıtda Ətraf Mühitə Mərkəzi yaradılmış və bu mərkəz ziyanın müəyyənləşdirilməsi və ekoloji monitoring üzrə alınmış məlumatın yayılması ilə ictimaiyyətin həmin problemlər haqda biliklərini artırır. Mərkəzin hələ də BMTİP-nin yardımından sonra davamlılığını təmin edən strateji planı yoxdur.
- CMS komitəsi şəhər üzrə müxtəlif informasiyalar üzrə məlumat bazası yaradıb, internet sahifəsi yaratmışdır.
- Dövlət Ekologiya Komitəsi ilə birgə ekoloji monitoring üzrə birgə səylər göstərilmişdir. Layihə üzrə maliyyə vəsaitləri nümunələrinin tədqiq edilməsi üçün avadanlığın alınması xərclərini ödəmiş, lakin laboratoriya avadanlığının alınması üçün kifayət olmamışdır. Bu problemin həlledilməsi üçün lazımı avadanlıqla təchiz edilməkdən ötrü əlaqələrin yaradılması üzrə işlər aparılır.
- Məktəblərdə seminarlar keçirilmiş, foto müsabiqələr aparılmış, Azərbaycan dilində ətraf mühit üzrə tədris vəsaitinin tərtib edilməsi və "eko-parkın yaradılması" üzrə planlar həyata keçirilir.
- İcra metodologiyası üzrə məsləhət verən şəxsin iştirakı ilə "Ətraf Mühitə Təsir" mövzusunda seminar keçirilmişdir.
- Trust fondu layihənin gözlənilməyindən daha az inkişaf etdirilmiş hissəsi olmuşdur ki, bu da onun əsasən XIZ kontekstində nəzərdə tutulduğu ilə bağlıdır. Vəsaitlərin cəlb edilməsi yolları araşdırılarkən davamlılıq üçün strateji plan hələ də hazırlanmamışdır.

Təvsiyyələr

- Bazar imkanlarından istifadə edərək gəlir əldə edə bilməsi və BMI-ları ilə birgə layihə işləri apara bilməsi üçün mərkəzin müvafiq hüquqi statusu olmalıdır. Mərkəzin rəhbərliyi müxtəlif qeydiyyat növlərinin müsbət və mənfi tərəflərinin öyrənilməsi, yəni fond, QHT, yaxud, şəxsi müəssisə kimi qeydiyyatdan keçməsi haqda yerli

Ətraf Mühit Mərkəzi gələcəkdə müstəqil fikir bankı və ekoloji idarəetmə mərkəzinə çevrilməlidir.

hüquqşunaslarla məsləhətləşməlidir.

- Ətraf Mühit Mərkəzi uzaq gələcəkdə müstəqil fikir bankı və ekoloji idarəetmə mərkəzinə çevirilməlidir. Mərkəz əməkdaşlarının qabiliyyətlərini

təkmilləşdirərək Ətraf Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi və digər ekoloji üsulları həyata keçirməli, hüquqi və iqtisadi tədqiqatlar aparmalıdır. BMTİP və DB kimi təşkilatlar həmin prosesi dəstəkləyə biləcək təşkilatlardır.

- Ətraf Mühit mərkəzi Xəzər Ətraf Mühit Proqramı və/yaxud dünya Bankı ilə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi məsələsini nəzərdən keçirməlidir. DB ilə artıq bir neçə görüş keçirilmiş və hər iki tərəf əməkdaşlıq haqda öz müsbət rəylərini vermişlər. Mərkəzin davamlılığı, həmçinin, ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişafa Yardım Proqramı (USAID) və digər beynəlxalq təşkilatlar ilə müqavilələr bağlanması yolu ilə təmin edilə bilər.

- Layihə başa çatdıqdan sonra Trast Fondunun davamlılığının təmin edilməsindən ötrü strateji planın tərtib edilməsi zəruridir.

İDARƏETMƏ

CYKX və QİV/QİÇS-in qarşısının alınması (AZE/97/015)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- BMTİP və digər 4 beynəlxalq təşkilatların birgə maliyyələşdirdikləri həmin layihənin məqsədi AH-nə sonuncu tərəfindən CYKX və HIV/AIDS-in həyata keçirilməsi üzrə səylərinə dəstək vermək məqsədini daşıyır. Layihə altı komponentdən ibarətdir: CYKX və HIV/AIDS üzrə çoxsahəli əlaqələndirmə Komitəsinin dəstəklənməsi; CYKX hallarının aparılması; davranışın dəyişdirilməsi məqsədilə məlumatlandırma, rabitə və dərindən öyrənilmə strategiyası; CYKX və QİV/QİÇS üzrə QHT Mənbə Sektoru; narkotiklərin zərərli təsirinin zəiflədilməsi; davranış tədqiqatları.

- Azərbaycanda QİV infeksiyasının beynəlxalq göstəricilərə nisbətən aşağı səviyyədə olmasına (152 qeydə alınmış hal) baxmayaraq, QİV-in yayılması haqqında məlumat qeyri müəyyəndir. HIV/AIDS -in epidemiyası profilaktik tədbirlər görməyən ölkələrdə özü də böyük sür'ətlə baş verə bilər. CYKX-nə yoluxma hallarının artdığı, narkotik vasitələrdən sui istifadə və kommersiya halını almış cinsi fəaliyyətin genişləndiyi və sosial dəyişiklərin baş verdiyi halda Azərbaycanda HIV-ə yoluxma hallarının artması təhlükəsi yaranır.

- Müvafiq tibb ocaqları zəif maliyyələşdirilir, mövcud diaqnostika və nəzarət qeyri qənaətbəxş səviyyədədir. Tibbi məsləhət xidmətlərindən istifadə edə bilən şəxslərin sayı məhduddur ki, bu da kasıbların payına düşən HIV/AIDS -ə yoluxma təhlükəsini hədsiz dərəcədə artırır. CYKX üzrə tibbi anonim xidmətlərdən istifadə etməyə imkanı olmayanlar dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən CQKÇ klinikalarına müraciət edə bilər, harada ki, onların şəxsiyyəti qeydə alınır və məcburi müalicə tətbiq olunur.

- Hökumət tərəfindən HIV-in yayılmasının qarşısının alınması sahəsində bir sıra tədbirlər görülüb. Burada 1997-ci ildə AIDS üzrə Milli Proqramın yaradılmasına imkan yaratmış qanunun qəbul edilməsini qeyd etmək lazımdır.

- AIDS üzrə Çoxsahəli Milli Əlaqələndirmə Komitəsi HIV/AIDS məsələlərinin həlli üçün çoxsahəli tədbirlərin görülməsinə olan ehtiyaca cavab olaraq yaradılmışdır.

- Bir sıra QHT həmin sahədə layihə işlərinin görülməsi üzrə kontraktlar imzalamışdır. Layihəyə əsasən yaradılmış HIV Mənbə Mərkəzi yerli QHT-lərə məsələlərin dərindən öyrənilməsi və ictimaiyyətin iştirakı ilə HIV-in qarşısının alınması və onunla bağlı məsələlərin həll edilməsi üzrə yardım göstərəcək. Təhlükə altında olan qrupların çoxunun (təhlükə qrupları) - kommersiya halında sekslə məşğul olanların, narkotiklərdən sui istifadə edənlərin və homoseksualistlərin dövlət orqanları ilə əlaqədə olmağa həvəsli olmadıqlarına görə QHT-lərin bu layihədəki rolları xüsusilə əhəmiyyətlidir.

- Layihə ləng sür'ətlə başlamışdır. Ümumilikdə altı komponentin hər birinin icrası məqbul şəkildə gedir. Davamlılığı təmin etdirəcək plan hələ tam hazırlanmamışdır.

Təvsiyələr

- Layihədə nəzərdə tutulmuş təlim kursları ən müxtəlif peşə sahiblərini əhatə etməlidir, o cümlədən həkimləri, tibb universitetinin və hazırlıq mərkəzlərinin səhiyyə peşəkarlarını, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələrini. Region səviyyəsində

əməkdaşların təlimləndirilməsi sərəştəli müəllimlər tərəfindən həyata keçirilməlidir.

- Məlumatlardan effektiv idarə edilməsi sisteminin yaradılması üçün AIDS üzrə Çoxsahəli Milli Əlaqələndirmə Komitəsinin statusu, strukturu və vəzifələri aydın şəkildə müəyyən edilməlidir.

Foto: Xiroko Takasawa

BMTİP

Administratorunun
Birinci Müavini c-b
Zefirin Diabrenin
BMTİP tərəfindən
maliyyələşdirilən Elmi-
Təlim Mərkəzinə gəlişi.

Kompüter Texnologiyası və Təlim Mərkəzinin (AZE/94/002) gücləndirilməsi; Təlim və İşgüzar Məlumat üzrə Xidmət göstərən Naxçıvan Kompüter Mərkəzinin yaradılması (AZE/97/011); Təlim, Məlumat və Telekommunikasiya Xidmələri üzrə Sumqayıt Kompüter Mərkəzinin yaradılması (AZE/96/007) Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Bakıda kompüter mərkəzi açılmış, yerli şəbəkə (VŞ) və Internet bağlantısı ilə təmin olunmuşdur. Mərkəzdə kompüter təlim kursları keçirilir və ən aşağı qiymətlərlə internet bağlantısı təqdim olunur. Layihə üzrə bir neçə mərkəz əməkdaşının xaricdə təlim keçmələri təşkil olunmuşdur. Əldə

olunan müvəffəqiyyətli nəticələrə əsaslanaraq eyni layihələr Sumqayıt və Naxçıvan şəhərlərində təşkil olunmuşdur. Gəncə layihəsi nəzərdən keçirilir.

- Bu mərkəzlər Azərbaycanda ilk Internet bağlantısı olan kompüter təlim mərkəzləridir. 1999-cu ildə hər ay 320 nəfər kurs keçmək üçün qeydiyyatda alınmışdır.

- Təlim kurslarından toplanan vəsait mərkəzin xərclərini ödəmir. Bakı Mərkəzinin proqramlaşdırma şöbəsi müxtəlif təşkilatlar üçün xidmət göstərərək xərclərin ödənilməsinə kömək edir.

- Bakı Mərkəzi öz kompüterlərini hər il təzəliyin. Bunun üçün ilkin layihənin büdcəsindən qalmış vəsaitdən, həmçinin, mərkəzin öz büdcəsindən istifadə olunur.

- Mərkəzin özünü təmin etməsi üçün çıxış yollarından biri də təlim haqqının artırılmasıdır. Mərkəzin müdiriyyəti bu seçimi nəzərdən keçirir, lakin qiymətlər qalxdıqda bura gələnlərin sayının düşə biləcəyi səbəbindən bu addımı atmaqda qərarlı deyildir.

- Sumqayıt Kompüter Mərkəzi ilə Azərbaycan Neft Qaz Elmi-Tədqiqat İnstitutu arasında qarşılıqlı fayda gətirən əməkdaşlıq əlaqələri yaranmışdır. ANQETİ Sumqayıt şəhərində yerləşən neft və qaz sənayesi müəssisələri üçün kompüter proqramları və məlumatlar işlənilməsi sistemlərini hazırlayır. SKM ANQETİ-ni kompüterlərlə, ANQETİ-də öz növbəsində SKM-i bina ilə təmin edir. Bu əməkdaşlıq hər iki tərəfin xərclərini azaltmışdır.

Təvsiyələr

- SKM-in ANQETİ ilə uğurlu əlaqələri digər layihələr üçün faydalı bir nümunə ola bilər, bu əməkdaşlıq haqda digər layihələrin menecerlərinə məlumat verilməlidir.

- Mərkəzin özünü təmin etməsi yolu kimi təlim haqlarının qaldırılmasını nəzərdən keçirmək lazımdır. Bu cür tədris növü adamlar üçün böyük əhəmiyyət daşıdığından onlar daha böyük haqlara razı ola bilərlər.

Azərbaycanda qadınların inkişafına kömək AZE/97/13 və AZE/98/002 (II faza) Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Bu layihənin üç istiqaməti vardır: (a) Azərbaycanda qadınların problemlərinin həll edilməsi, (b) qadın QHT-nin inkişaf etdirilməsi, (v) cəmiyyətin qender məsələləri haqda biliklərinin artırılması. Layihə, həmçinin, qender məsələlərinə aid qanunvericilik sənədinin qəbul edilməsini təmin edir.

- Layihənin ilk mərhələsində Milli Tədbirlər Planı hazırlanmış; məlumat toplanması

üsulları təkmilləşdirilmiş, qadın məsələləri (həmçinin, xüsusilə qenderlə bağlı statistika) üzrə seminar və konfranslar və seminarların nəticələrini təsvir edən Azərbaycan, Rus və İngilis dillərində bukletlər buraxılmış, qadınlara qarşı işlənən zor haqda ilkin tədqiqatlar aparılmış, qadınların hüquqlarını təşviq edən şüarlar yayılmışdır. Azərbaycanda qadın məsələlərinin həlli üzrə mexanizmlərin əlaqələndirilməsi üçün BMTİP Nazirlər Kabinetinin nəzdində Pekin Konfransının Tədbirlər Planına müvafiq olaraq Qender İnkişafı İdarəsinin yaradılmasına kömək etmişdir. Layihə ölkədə qadın QHT-larının resurs mərkəzidir. Hər ay idarədə qender məsələsinə diqqətin yönəlməsindən ötrü təşkilatlararası görüşlər keçirilir.

- Hazırda layihə ikinci mərhələsinə qədəm qoymuşdur. İkinci mərhələ qender sahəsində imkanların gücləndirilməsinə yönəlmişdir. Nazirliklərin çoxunda qender məsələləri üzrə məs'ul şəxslər təyin edilmişdir. Layihə 1999-cu ildə keçirilən siyahıya alınma zamanı qender məsələsinə aid göstəricilərdən istifadə edilməsini dəstəkləmişdir.

Azərbaycanda qadın məsələlərinin həlli üzrə mexanizmlərin əlaqələndirilməsi üçün BMTİP Qender İnkişafı İdarəsinin yaradılmasına kömək etmişdir.

- Azərbaycan əhalisinin əksəriyyətinin qender məsələləri haqda ənənəvi baxışlarının (dünya görüşünün) olmasına görə, ictimaiyyətin həmin məsələ haqda biliklərinin artırılması ehtiyacı kəskin olaraq duyulur. Qadınlara qarşı bütün Ayrıseçkilik Növlərinin ləğv edilməsi haqda

Konvensiya Azərbaycan tərəfindən 1995-ci ildə qəbul edilmişdir. Həmin konvensiyanın maddələrindən biri hökumətlərdən ölkənin inkişafına mane olan ənənələrə üstün gəlməsini, yaxud həmin ənənələrin qadağan edilməsini tələb edir.

Təvsiyələr

- Hazırkı mərhələdə nəşrlər və televiziya proqramları vasitəsilə ictimaiyyətin biliklərinin artırılması üzrə tədbirlər davam etdirilməlidir.
- Qender məsələsinə nəzərə alan qanunvericiliyin hazırlanmasına əlavə diqqətin yetirilməsi məsələsi nəzərdən keçirilməlidir.

QHT və İT-larının imkanlarının artırılması (AZE/97/007)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- QHT Mənbə Mərkəzi 1997-ci ildə yaradılmış və bir il ərzində tam həcmdə fəaliyyət göstərir. Mərkəz qeydiyyatdan keçmiş QHT-ları əlaqələndirir, onlara kömək göstərir. Mərkəzin 1998-ci ilin iyul ayında keçirilən ilk forum toplantısında 200-ə yaxın təmsilçi iştirak etmişdir.
- Sivil cəmiyyətin qurulması dürüst fəaliyyət göstərən demokratik sistemin labüd hissəsidir. Mərkəz QHT-ları inkişafında təsirli rol oynamış və onun davamlılığı həmin prosesin həmişəlik davam etməsi üçün zəruridir. QHT-rın qeydiyyatdan keçməsi vacibdir, lakin qeydiyyat qaydaları həddindən artıq məşəqqətlidir.
- BMT və digər beynəlxalq təşkilatların dəstəyi olmadan QHT-ların özlərini təmin etməyə imkanları yoxdur. Onların inkişaflarını təmin edəcək qanunlar mühitinə ehtiyacları vardır.
- Ölkədə artıq 22 qadın QHT qeydiyyatdan keçmişdir, onların əksəriyyəti foruma qoşulmuşdur. Forum onların siyasi imkanlarının gücləndirilməsi baxımından faydalıdır.
- Layihə üzrə tədbirlərin əsasən Bakıda keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Tədbirlərin qeyri-mərkəzləşdirilməsi üçün tədbirlər görülür, QHT-lar digər şəhər və kəndlərdə fəaliyyət göstərmək və şəbəkələrini yaratmaq üçün səylər göstərinlər.

Təvsiyələr

- BMTİP Layihə ilə birgə tədricən başa çatan QHT Resurs Mərkəzinin davamlılığını təmin edən strategiya hazırlamalı, əməli dəstək verilməsi və qeyri-mərkəzləşdirilmiş təlimlərin keçirilməsini nəzərdən keçirməlidir.

İnsan İnkişafı üzrə Milli Məruzə (AZE/96/009)

BMTİP hər il bir sıra sahələrdə, o cümlədən maarif, səhiyyə, ətraf mühit və iqtisadiyyatda baş verən hadisələri dəyərləndirən İnsan İnkişafı üzrə Milli Məruzə (İİMM) nəşr edir.

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- İnsan inkişafı konsepsiyası bölgə üçün yenidir.
- İİMM cəmiyyətin məlumatlandırılması, münasibətlərin dəyişdirilməsi, yeni konsepsiyaların təqdim olunması üçün təsirli vasitədir. Maraqlananlar onu asanlıqla əldə edə bilər. İİMM mümkün olduğu qədər obyektiv şəkildə tərtib olunur. Yerli və

Qadın inkişafının dəstəklənməsi: Qadın öz təsərrüfatında istehsal etdiyi balı yerli bazarda satır.

beynəlxalq xəbər xidmətləri İİM-dəki fakt və rəqəmlərdən tez-tez istifadə edirlər.

Təvsiyyələr

- İİMM-in xüsusi buraxılışı neftə arxalanmış iqtisadiyyata xas problemlər haqda ictimaiyyətinin məlumatlandırılması vasitəsi kimi istifadə edilməlidir. Buraxılışın hazırlanması üzrə səylər həmin problemlərin alternativ çözüm yollarının müəyyən edilməsi və müvafiq tədbirlər planının hazırlanması işinə də şamil edilə bilər.

Narkotiklərə nəzarət üzrə çoxsektorlu yardım və İdarənin yaradılması. (AZE/97/005)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

Layihə Azərbaycan Hökuməti vasitəsilə təkmilləşdirilmiş üsullardan istifadə etməklə narkotiklərin qanunsuz təchizatını azaltmaq məqsədini daşıyır. Layihənin ən mühüm məqsədləri (1) milli hüquq-mühafizə orqanlarının əməliyyat

imkanlarının gücləndirilməsi və BMT-nin cinayətkarlığın qarşısının alınması və cinayət mühakiməsi üzrə standartlarının qəbul edilməsi və (2) narkotiklərdən sui-istifadə və digər təhlükəli davranış növlərinin qarşısını alan sosial və mədəni amillərin möhkəmləndirilməsidir.

- Layihə üzrə hüquq-mühafizə orqanlarının, Narkotiklərə Nəzarət üzrə Dövlət Komissiyasının və digər təşkilatların əməkdaşlarının təlimləndirilməsinə başlanmışdır.

- Ədliyyə və Daxili İşlər Nazirliyinin məhkəmə ekspertizası laboratoriyalarında çalışan milli ekspertlərə tərkibində narkotik olan maddələrin yeni üsul və vasitələrlə öyrənilməsi üçün tədris proqramlarında iştirak etmək təklif edilmişdir.

- Layihə üzrə, həmçinin, BMT-nin standartlarına cavab verən narkotiklərə nəzarət üzrə qanunvericiliyin hazırlanmasında Parlamentə yardım göstərilir. Həmin prosesdə qərb ölkələrinin təcrübəsindən istifadə olunması üçün Parlament müvafiq beynəlxalq sənədlər ilə təmin olunur. Azərbaycan BMT-nin narkotiklər üzrə bir sıra mühüm konvensiyasına qoşulmuşdur.

- Narkotiklərdən sui-istifadənin qarşısının alınması üzrə proqramlar həmin sahədə bilikləri artıran tədbirlərin görülməsi və narkomanların və narkotikdən istifadə edə biləcək şəxslərin tədqiqatı vasitəsilə gücləndirilir.

- Narkotiklərə qarşı mübarizə idarəsi xüsusi nəzarət/ məlumatı təhlil edən avadanlıqla təmin edilmişdir. Gömrük xidməti xüsusi axtarış avadanlığı ilə təmin ediləcəkdir.

- Layihənin işə salınması BMTLXI, BMTİP və BMTNNP aralarında BMTLXI-nin icraçı orqan kimi təyin olunması səbəbindən yaranan çətinliklər nəticəsində təxirə salınmışdır.

Təvsiyyələr

- Bəzi hallarda Layihə üzrə yerli tərəf müqabilərin beynəlxalq tədbirlərdə iştirakına dəstək göstərməlidir, lakin bu layihə sənədlərində öz əksini tapmamışdır. Bu baxımdan həmin tədbirlərdə potensial iştirakçıların göstərdikləri əsaslar və tədbirlərin faydası nəzərə alınmalıdır.

Dövlət Gömrük Komitəsinin imkanlarının artırılması və onun üçün Məlumat Ötürmə Şəbəkəsinin yaradılması (AZE/98/009/A/01/99)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- Layihənin məqsədi Dövlət Gömrük Komitəsinin (DGK) texniki imkanlarını və əməliyyat effektivliyini artırmaq, ona müasir, təsirli, şəffaf Gömrük İdarəsinin qurulmasında yardım göstərmək və Məlumat Ötürmə Şəbəkəsini yaratmaqdan ibarətdir.

- Təlimin keçirilməsi üçün potensial vəsaitlə təmin edən mənbələr müəyyən edilmişdir.

- Məlumat Ötürmə Şəbəkəsi 14 bölgə idarəsi, 34 nəzarət postu və DGK-nin Mərkəzi İdarəsindən ibarət olacaqdır. Həmin sahədə işlərə artıq başlanılmışdır. Bu Azərbaycanda bu cür iri miqyaslı Məlumat Ötürmə Şəbəkəsinin yaradılması üzrə ilk səy olacaqdır.

- DGK-dən layihəyə vəsaitin keçirilməsi zamanı çətinliklər yaranmışdır. DGK layihənin icra edilməsində çox maraqlı olduğunu yenidən təsdiq etmiş və maliyyə çətinliklərini

tezliklə həll etmək niyyətində olduğunu bildirmişdir.

Təvsiyyələr

- Kontrabandaya qarşı mübarizə üsulları və avadanlıq haqqında məlumat əldə olunmalı, milli tərəf müqabillər ABŞ və Avropadakı QHT və şəxsi şirkətlərlə əlaqə saxlamalıdır.

- Məlumat Ötürmə Şəbəkəsinin bu cür səylərdən birincisi olduğunu nəzərə alaraq, proqramın yoxlanılması üçün müstəqil məsləhətçinin saxlanması məqsədmüvafiq olardır.

B. MÖVZULARARASI SAHƏLƏR.

MÜNAQİŞƏDƏN SONRAKI YARDIM.

Müharibə zamanı dağıdılmış ərazilərdə yenidənqurma işləri (AZE/97/003)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- BMTİP-in həmin sahədə ilk addımları Azərbaycan Hökumətinə Yenidənqurma və Reabilitasiya üzrə Milli İdarəsinin yaradılmasında kömək etməsindən və Horadizdə sınaq reabilitasiya layihəsinin dəstəklənməsindən ibarətdir. Həmin səylərin uğurlu nəticələri digər beynəlxalq təşkilatlardan yenidənqurma və reabilitasiya işlərinə mühüm dərəcədə yardım göstərmələrinə səbəb olmuşdur. BMTİP hökumətin imkanlarının artırılması üçün öz köməkliyini göstərir və öz evlərinə qayıdan şəxslər üçün gəlir mənbələri yaradır.

- Avropa Birliyinin reabilitasiya üzrə tədbirləri BMTİP-nin həmin sahədəki fəaliyyətinə əlavə olunmuşdur. Belə ki, TƏSİS-nin layihələri üzrə geri qayıdanlar işıq, su və digər infrastruktur vasitələri təmin olunmuşlar.

- BMTİP-in layihəsi üzrə xırda kredit sxemi təqdim edilmişdir.

- Texniki və sosial infrastrukturun yaradılması üzrə geri qayıdanlara göstərilən yardım minimal xarakter daşıyır və onlar üçün normal yaşayış şəraitinin yaradılmasına yönəlmişdir.

- Ötən ildə tikinti layihələri üzrə 2000-ə yaxın müvafiq iş yeri yaradılmış, 700 yaxın həkim, müəllim, rabitə işçisi və digərləri daimi işlə təmin olunmuşlar.

- Ağdam və Füzuli rayonlarında əhalinin ərzaqla özünü təmin etməsi məqsədinə nail olmaq mümkün olmamışdır. Qida məsələsinə məktəblərin və digər sosial strukturun yenidən tikilməsi kimi məsələlərdən daha çox üstünlük verilməlidir.

Təvsiyyələr

- BMTİP Füzuli bölgəsinin yenidənqurma və reabilitasiya səyləri üzrə əsas işləri aparan təşkilat kimi çıxış etmiş və imkanların artırılması üzrə tədbirlərin təşkilində effektiv rol oynamışdır.

- Bölgənin kənd təsərrüfatına arxalanan iqtisadiyyatının yenidən qurulması azad olunmuş ərazilərdə davamlı yaşayış şəraitinin təşkil edilməsi üçün gözəl imkanlar yaradacaqdır. Bu səylər kənd təsərrüfatı mallarının e'malı və realizəsi ilə məşğul olan KOM-ların yaradılmasında dönüş nöqtəsi olacaqdır. Qida ilə təminatın təşkil edilməsi üçün iş əvəzində qida sxemi nəzərdən keçirilməlidir.

Azərbaycanın Minalara Qarşı Proqramı (AZE/98/003)

Əldə olunan məlumatlar və nəticələrin xülasəsi.

- 1998-ci ilin iyul ayında Prezidentin Fərmanı ilə minalarla bağlı tədbirlərin görülməsindən ötrü dövlət komissiyası yaradılmışdır. AH və BMTİP tədbirlər planını təsdiq etmiş, icraçı təşkilat kimi BMTLXI ilə sənəd imzalanmışdır.

- Azərbaycanın minaların zərərsizləşdirilməsi üçün təsirli hərbi imkanları vardır, lakin minaların zərərsizləşdirilməsi üzrə humanitar standartlara cavab verən tədbirlərin görülməsi üçün vəsaiti azdır.

- Hərtərəfli iqtisadi planın hazırlanması üçün təcili və hərtərəfli tədqiqatın keçirilməsi böyük əhəmiyyət daşıyır.

- Layihə vəsaitlə yarımçıq təmin olduğundan iştirakları nəzərdə tutulan minaçıların bu il yalnız yarısı təlim keçəcəkdir.

- Füzulidə yerləşəcəyi ehtimal olunan təlim mərkəzinin yaradılması məsələsi nəzərdən keçirilir.

- Təxirə salınmadan BMTLXI tərəfindən kontraktın hazırlanması üçün BMTİP-nin büdcəsinə vəsaitlərinin köçürülməsi zəruridir.

BMTİP hökumətin imkanlarının artırılması üçün öz köməkliyini göstərir və öz evlərinə qayıdan şəxslər üçün gəlir mənbələri yaradır.

Qaçqınlar düşərgəsində
körpələr evi,
Fizuli rayonu

Təvsiyyələr

- Bu DK-rin öz yerlərində məskunlaşdırılması üçün fundamental əməliyyatdır. Tədbirlərin plana müvafiq şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə vəsaitlərin tezliklə keçirilməsi üçün bütün lazımı səylər göstərməlidir.

SƏNAYENİN BƏRPASI

Sumqayıt İnvestisiyaların Qoyuluşuna Şərait Yaradılması üzrə Mərkəzin yaradılması (AZE/96/003) Sumqayıtın sənayesinin reabilitasiyası (AZE/95/005 və AZE/96/005)¹³

Əldə olunan məlumat və nəticələrin xülasəsi

- 1994-cü ildə BMTİP Sumqayıtın sənayesinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə Sumqayıt İqtisadi Zonasının (SİZ) yaradılması üzrə kifayət qədər aydın səylərinə

başlamışdır. Sosioloji baxımdan Sumqayıtın sənayesinin yenidən işə salınması mümkün, hətta zəruri hesab olunurdu, lakin global iqtisadiyyat iltifatlı olmamışdır.

- 1998-ci ildə xaricdən aparılan qiymətləndirmə işləri onu göstərdi ki, yerli tərəf müqabilər layihənin davam etdirilməsinə kifayət qədər meylli deyillər, və sonradan işə həmin səylər tamamilən dayandı.

- Layihənin nəticələri məhdudlaşdırılmış, çəkilmiş xərclərin həcminə cavab verməmişdir

- BMTİP-n bu kimi layihələrdə iştirakından irəli gələn dərsi qavradığı görünür. BMTİP-n bu kimi təşəbbüslərə bir daha qatılacağı mümkün deyil.

Təvsiyyələr

- Təchizatdan asılı olan sxemlərdən uzaq olmaq və yalnız milli sahibkarlıq hissini özündə daşıyan layihələrlə məşğul olmaq.

C. DİALOQ VƏ TƏBLİĞAT SİYASƏTİ.

BMT MİSSİYASININ MƏQSƏDLƏRİNİN VƏ DAVAMLI İNSAN İNKİŞAFININ TƏBLİĞİ

BMTİP Ölkə Nümayəndəliyi BMTİP-in Azərbaycanda maliyyələşdirdiyi layihələrin davamlı insan inkişafına (Dİİ) şərait yaratmasının təmin edilməsi üçün çalışır. BMTİP-in Azərbaycan Hökuməti ilə əlverişli münasibətləri ÖN-ə Dİİ konsepsiyasını ölkə siyasətinin müəyyən edilməsi prosesinə daxil etmək məqsədilə təbliğat aparmağa imkan vermişdir.

BMTİP Dİİ-ni aydın olaraq öz nəşrləri və yaydığı illik milli İnsan İnkişafı üzrə Məruzələr vasitəsi ilə təbliğ edir. MİİM hökumət rəsmilərinin, QHT-nın və alimlərin diqqətini insan inkişafı problemlərinə cəlb edir, bununla da insanların iştirakı ilə siyasi dialoq və siyasətin ifadə olunması vasitəsi kimi çıxış edir. Məsələn, 1998-ci ilin məruzəsi Ümumi İllik Gəlirin (ÜİG) artırılması sahəsində əldə olunan nəticələrə diqqət yönəldir, lakin orada, həmçinin, həmin artımın mütləq olaraq insanların rifahlarını yaxşılaşdırmayacağı da qeyd olunurdu. Orada qeyd olunurdu ki, Dİİ-nin məqsədlərinə nail olmaq üçün neft satışından əldə olunan ÜİG əsas insan tələbatlarının ödənilməsinə və maarif və səhiyyəyə investisiya şəklində qoyularaq millətin insan kapitalının inkişaf etdirilməsinə sərf edilməlidir. Ölkədəki şəraitə obyektiv qiymət verən azsaylı müntəzəm nəşrlərin biri kimi, MİİM-ə tələb böyükdür və o bir neçə yerli universitet tərəfindən tədris vəsaiti kimi istifadə edilir. MİİM hər il ölkə daxilində və xaricində geniş şəkildə yayılır.

Digər təbliğat mexanizmlərindən biri də oxucu üçün münasib şəkildə tərtib edilən və xüsusi əhəmiyyət daşıyan Bukletdir (1998). Gələcəkdə daha geniş şəkildə yayılacaq həmin Buklet müharibə zamanı dağıdılan bölgələrin reabilitasiyası və yenidənqurulmasına, BMTİP-in 1998-ci il üzrə İllik Məruzəsi, Rezident Əlaqələndiricinin illik məruzəsi məsələlərinə həsr edilmişdir.

BMT İctimai İnformasiya Departamenti (UNDPI) BMT-nin Azərbaycanda məlumat mərkəzi kimi çıxış edir və BMTİP və digər təşkilatların tərəfindən BMT-nin məqsədlərinin təbliğ edilməsi işini tamamlayır. Bu BMT-nin kvartal bülleteninin nəşr edilməsi, birgə seminarların, pres-konfransların və xüsusi tədbirlərin (Beynəlxalq Kasıblığın Azaldılması Günü, Beynəlxalq Qadınlar Günü) keçirilməsi yolu ilə həyata keçirilir.

"Ölkə Üzrə Yoxlama Missiyasının bir həftəlik işi haqqında" cəlbədicə və münasib şəkildə BMT-nin İnternet sahifəsi yaradılmışdır. BMTİP hazırda İnternetdə "işıqlandırılmış" yeganə BMT təşkilatıdır və Azərbaycanda onun təqdim etdiyi məlumat hərtərəfli və təfəssilatlıdır. BMT-nin İnternet sahifəsinin digər BMT təşkilatları üçün nəzərdə tutulmuş hissələrinin gələn ay dolacağı gözlənilir.

BMT idarələri arasında əməkdaşlığın əhəmiyyəti getdikcə artır.

III-cü HİSSƏ: ƏMƏKDAŞLIQ

A. HÖKUMƏT, VƏTƏNDAŞ CƏMİYYƏTİ VƏ ÖZƏL SEKTORLA ƏLAQƏLƏR

BMT-nin Azərbaycandakı fəaliyyəti BMT-nin Azərbaycan Hökuməti ilə imzaladığı 1 oktyabr 1992-ci il tarixli Sazişlə tənzimlənir. Hökumətlə BMTİP arasında 1992-ci ilin Sazişini tamamlayacaq və BMTİP-in Azərbaycandakı fəaliyyətinin şərtlərini təfəssilatlı dəqiqləşdirəcək Standart Əsas Saziş Azərbaycan Hökuməti tərəfindən nəzərdən keçirilir.

BMTİP ÖN ilə AH arasında açıq və konstruktiv əlaqələr qurulmuşdur. BMT yüksək inama malik tərəfdaşa çevirilmişdir. BMT/BMTİP-nin milli tələb və ehtiyclara kömək olduğu və təcili tədbirlər görmək qabiliyyətləri yaxınlarda Baş Nazirin müavinlərindən biri tərəfindən xüsusilə qeyd edilmişdir (1998-ci ildə baş vermiş zəlzələ ilə əlaqədar). BMTİP-in Rezident Əlaqələndiricisi müntəzəm olaraq yüksək hökumət rəsmiləri ilə məsləhətləşir və onlara məsləhət verir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, bu BMTİP-ə təsirli olaraq Dİİ konsepsiyasını təbliğ etmək və siyasətin müəyyən edilməsinə kömək məqsədini daşıyan davamlı rolunu oynamaq imkanını yaradır. Həmin sahədə iki əhəmiyyətli nəticə əldə edilmişdir: Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Qadınlara Münasibət üzrə Komitə yaradılmış və insan hüquqlarının müdafiə və təmin olunması üzrə proqram tərtib edilmişdir.

BMTİP Azərbaycan Hökuməti ilə proqramlaşdırma, layihələrin hazırlanması, icrası və dəyərləndirilməsi üzrə dialog aparmaqda davam edir və BMTİP şəffaf bir qurum kimi qəbul edilir. Azərbaycan Hökuməti hazırda BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilən layihələrin təxminən yarısına cavabdehdir. BMTİP və digər beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti yollarının anladının təkmilləşdirilməsi üçün hökumət rəsmilərinin təlimi və digər səylər davam etdirilməlidir.

BMTİP QHT-lar ilə müxtəlif şəkildə əməkdaşlıq edir. Bir sıra yerli və beynəlxalq QHT-ları BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilən layihələri həyata keçirir və BMTİP yerli QHT-ların imkanlarının artırılmasında aparıcı rol oynayır. Belə ki, Bakıda QHT Resurs və Təlim Mərkəzi açılmışdır. Buna bənzər mərkəzlərin yaxın vaxtlarda Bakıdan kənar bölgələrdə yaradılması planlaşdırılır, ehtimal ki xərclərin BMTQBM ilə bölüşdürülməsi şərtlə. BMTİP, həmçinin, onun Qender İnkişafda Layihəsi üzrə qadın məsələlərini təbliğ edən QHT-ları da dəstəkləyir.

ÖN yaxınlarda özəl sektorla əlaqə yaratmaq üçün bir neçə dəfə səy göstərmişdir. Azərbaycanda mədəni irsin saxlanması yolunda daha bir addım da, məsələn, Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrı üçün trust fondunun yaradılmasıdır. Trust fondu binanın təmir olunması və saxlanması, teatrın proqramlarının həyata keçirilməsi üçün istifadə olunur. Həzrə o müstəqil olaraq şəxsi ianələr hesabına fəaliyyət göstərir. ÖN Capacity (Tutum) 21 fondlarından istifadə edərək ictimai və şəxsi partnyorluq sxemlərinin qurulması üzərində işləyir. Bu cür sxemlər Bakının istilik sisteminin yaxşılaşdırılması kimi sosial infrastruktur proqramları təmin edəcəkdir.

B. BMT-DAXİLİ ƏMƏKDAŞLIQ

BMT daxilində əməkdaşlığının və əlaqələndirilmənin hazırkı statusu. BMTİP-in BMT-nin digər idarələri ilə əməkdaşlığı və əlaqələndirilməsi 1997-1999-cu illərinin ÖDÇ-nin ilkin mərhələlərindən yeni qayda üzrə quruldu.14 Bu xüsusilə BMT-nin Dünya Maliyyə Qurumları və BMTQBM ilə əməkdaşlığına aiddir. Hər iki təşkilatla əməkdaşlıq rəsmiləşdirilib və müntəzəm qeyri-rəsmi görüşlər əsasında qurulur. Məsələn, BMTİP, BMTQBM, DB və AH arasında 23 fevral 1999-cu ildə DK və qaçqınlara birgə yardımın göstərilməsi haqda Yaddaş Qeydləri tutulmuşdur.

BMTİP-nin Rezident Nümayəndəsi, eyni zamanda BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisi, müntəzəm olaraq BMT idarələrinin, Dünya Bankının, Beynəlxalq Valyuta Fondunun, Beynəlxalq Miqrasiya üzrə Təşkilatının rəhbərləri daxil olmaqla, BMT-nin ölkədəki

İsrail tərəfindən maliyyələşdirilən MRTM-dəki QHT idarəedilməsinə dair təlimlər: soldan İsrailin Azərbaycandakı səfiri c-b Arkadi Milman, BMT Rezident Əlaqələndiricisi və BMTİP Rezident Nümayəndəsi c-b Ercan Murat və BMT Vətəndaş cəmiyyətinin İnkişafı Layihəsinin Baş Texniki Maslahətçisi c-b Lütfül Kəbir.

nümayəndələrinin geniş tərkibdə görüşlərini keçirir. Bu görüşlər idarə nümayəndələrinə məlumat mübadiləsi və fəaliyyətlərinin ardıcıl şəkildə keçirilməsi üçün sisteməlik imkan verir. İdarələrin tematik qruplar və digər məsələlər üzrə əlaqələndirilməsi aşağıda nəzərdən keçirilir.

BMTİP-nin əməkdaşları tərəfindən lazım olduğu hallarda Rezident Əlaqələndirici Sistemə (RƏS) məşvərət şəklində operativ kömək edirlər. RƏS-in son vaxtlar keçirdiyi tədbirlərin biri də - BMT-nin Azərbaycanda fəaliyyətinin Birgə Öyrənilməsidir (avqust 1998-ci il). Müəyyən edilmişdir ki, idarələr arasında əlaqələndirmə üzrə əməkdaşlıq

artmışdır. Orada əməkdaşlığın gücləndirilmə biləcəyi sahələr də təyin edilmişdir. Son vaxtlar bərqərar olan yeni əməkdaşlıq səviyyəsinin təzahürü kimi 1999-cu ilin may ayında Azərbaycan Hökumətinin, Dünya Bankı və BMT-nin Azərbaycandakı təşkilatları ilə birgə maliyyələşdirərək keçirdiyi "Humanitar Yardımın İnkişafı doğru: daha etibarlı yolların aranması" konfransındakı Dünya Qida Proqramı nümayəndəsinin məcburi köçkünlər barədə narahatlıqlar barədə BMT-nin kollektiv mövqeyi mövzusunda çıxışını qeyd etmək olar.

Azərbaycanda yardım ehtiyacları adi yardımdan inkişafa doğru dəyişdiyindən BMT idarələri arasında əməkdaşlığın əhəmiyyəti getdikcə artır. İdarələr fəaliyyətlərini adi yardımın göstərilməsinə yönəlmiş təşkilatların daha davamlı olması üçün, fəaliyyətlərini həm adi yardımın göstərilməsinə, həm də inkişaf etdirməyə yönəldən təşkilatların bir-biri ilə harmoniyada işləmələri yollarını axtarırlar. Məsələn, Dünya Qida Proqramı öz qida köməyini gəlir mənbələrinin yaradılması sahəsinə keçirməyə hazırdır, BMTQBM səhiyyə tədbirlərinin daha böyük müddətdə fəaliyyət göstərməsi üçün onları BMTƏF-nun fəaliyyət dairəsinə keçirməyə hazırlaşır.

Birgə proqramların hazırlanması. ÖN bir çox sektorlar arası məsələləri BMT-nin digər idarələri ilə birgə həll edir. Məsələn, BMTİP, BMTQBM, BMTQİÇS, BMTƏF və BMT-nin Uşaq Fondu cinsi yolla keçən xəstəliklərin və QİÇS-in yayılmasının qarşısının alınması üzrə birgə səylər həyata keçirirlər. Bu əlaqələndirmə işində irəliyə atılan böyük addımdır, çünki bir çox təşkilatların məqsədləri birgə səyin tərkibində birləşmiş, həmçinin, BMTQBM və BMTQİÇS öz vəsaitlərini BMTİP vasitəsi ilə layihəyə sərf edir. BMTİP azad olmuş torpaqlarda DB, BMTQBM və Dünya Qida Proqramı ilə birgə həyata keçirilən yenidənqurma və reabilitasiya işlərinin katalizatoru olmuşdur. Həmçinin, BMTİP yeni Xəzər Ətraf Mühit Proqramında da iştirak edir. Həmin proqram bir çox beynəlxalq təşkilat, o cümlədən DB və BMTƏMP tərəfindən dəstəklənir.

Keçmişdə əldə olunan nəqliyyatları inkişaf etdirmək, birgə səylərin səviyyəsini və inkişafın təsirini artırmaq üçün BMTİP layihə üzrə xərcləri digər təşkilatlarla (Bretton Vud təşkilatları ilə) və hökumətlə bölüşdürməlidir. Bu artıq fəal həyata keçirilən DK/Qaçqınlara aid (gəlir mənbələrinin yaradılması, KOM yaradılması, minaların zərərsizləşdirilməsi), Xəzər dənizinin ekoloji bərpası, dövlət sektorunda islahatların aparılması və əsas sektorlarda imkanların gücləndirilməsi layihələri üzrə edilə bilər. Xərcləri bölüşdürən layihələr yeni sektorda da tətbiq edilə bilər, məsələn, artıq DB və BMT-nin Uşaq Fondunun fəal iştirak etdikləri tədris sistemində islahatlar və global informasiya cəmiyyətinə qoşulma sahələrində.

Bir neçə BMT idarələri tərəfindən dəstəklənən proqramlar birgə qiymətləndirilir. Lakin idarələrin fərdi layihələri BMT-nin digər idarələrindən ayrılıqda qiymətləndirilir. Bu sahədə əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi faydalı olacaqdır. BMTİP ÖN BMT-nin digər idarələrini müntəzəm şəkildə layihələrin üçtərəfli olaraq nəzərdən keçirməyə dəvət edir.

BMT Konfranslarından sonra görülməli tədbirlər. Rezident Əlaqələndiricinin illik planında BMT konfranslarından sonra fəal tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulur. Planda xüsusilə Sosial İnkişaf üzrə Dünya Sammiti, Pekin Qadınlar Konfransı, 12 Dünya AIDS Konfransı, 2-ci İnsan Yaşayış Məntəqələri Konfransı, Uşaqların

BMT Sistemi Azərbaycan Hökuməti və donörlər tərəfindən donörlerin ümumi əlaqələndirilməsi üçün ən yaxşı mövqedə dayanan qurum kimi qəbul edilir.

Sammiti, Dünya Qida Sammiti qeyd olunurlar. Ümumi Ölkə Qiymətləndirilməsi (ÜÖQ) və BMT-nin İnkişafa Yardım Çərçivəsi (BMTİYÇ) istiqamətində tərəqqi. Azərbaycanda ÜÖQ/BMTİYÇ prosesi həyata keçirilməkdədir. ÜÖQ-in İdarəedici Komitəsi və BMT-nin Azərbaycandakı təşkilatlarının, Bretton Vud institutlarının və Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının nümayəndələrindən ibarət tematik

qrupları müntəzəm olaraq görüşlər keçirir, ÜÖQ üçün layihələr hazırlayırlar. ÜÖQ-in ilin sonuna kimi başa çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur.

Proqram dövrlərinin uyğunlaşdırılması. BMT, BMT-nin Uşaq Fondu, DQP və BMTİƏF-nin 2000-ci ildə başlayan proqram dövrlərinin uyğunlaşdırılması birgə planlaşdırma və proqramlaşdırmanı asanlaşdırmışdır. (DQP-nin proqram dövrü 2000-2002-ci illəri əhatə edir, lakin həmin dövr qiymətləndirmədən sonra uzadılması mümkünüyü vardır.) BMT İqamətgahı və ümumi xidmətlər. BMT Baş Katibinin islahat proqramına müvafiq olaraq, BMT-nin əsas binası rəsmi olaraq BMT İqamətgahı adlandırılaraq artıq Sentyabr ayında bina böyüdülmüşdür. Bu da mövcud darısqallığı aradan götürəcəkdir. BMT-nin BMTQBM idarəsindən başqa bütün idarələri BMT İqamətgahında yerləşir. Rezident Əlaqələndirici Xidməti Azərbaycanda təmsil olunmayan bir çox BMT İdarələrinin göstərdiyi xidmətləri də təmin edir. Belə ki, 1999-cu ilin iyul ayında BMTİP tərəfindən bağlanan ümumi 298 maliyyə razılaşmalarından (sazişlərdən) 206 digər xidmətlərin payına düşür, yəni onların adından bağlanmışdır.

1998-ci ilin əvvəllərində rezident idarələr arasında ümumi xərclərin bölüşmə sistemi haqda saziş bağlanmışdır (idarələrə verilən vəsaitlər, ofisin saxlanması üzrə, Yerli Kompüter Şəbəkəsinin menecmenti, xidmət göstərilməsi haqda müqavilələr, təhlükəsizlik xərcləri). Həmin Sazişin bağlanması bir qayda olaraq BMTİP tərəfindən təşkil olunur. Həmçinin, ümumi kadrlar idarəsi, tədarük sxemi və müqavilələr üzrə komitə də yaradılmışdır.

C. XARİCİ YARDIMIN ƏLAQƏLƏNDİRİLMƏSİ VƏ BMTİP İLƏ LAYİHƏLƏR ÜZRƏ ƏMƏKDAŞLIQ

Ölkədəki Nümayəndəliyin müxtəlif donörlerle və digər inkişaf müqavilələri ilə əlaqələri vardır. Məsələn, BMTİP Azərbaycanda hazırda fəal olan Kənd Təsərrüfatının İnkişaf Etdirilməsi Beynəlxalq Fondu ilə sıx əməkdaşlıq edir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi BMTİP-in layihələşdirdiyi bəzi layihələr beynəlxalq QHT tərəfindən həyata keçirilir. BMT onlarla Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin yayılması məqsədilə əməkdaşlıq edir. BMTİP xüsusilə ölkədə təmsil olunan BMT idarələrinin görüşündə və ÜÖQ prosesində iştirak edən və BMTİP-nin maliyyələşdirdiyi Naxçıvanda gəlir mənbələrinin yaradılması üzrə layihəsini icra edən Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlıq edir. BMTİP Dünya Bankının Azərbaycan üzrə Məşvərətçi Qrupunun üzvüdür və həmin qrupun iclaslarında iştirak edir. Son görüş Tokio şəhərində 1998-ci ilin yanvar ayında keçirilmişdir. BMT Sistemi Azərbaycan Hökuməti və donörlər tərəfindən donörlerin ümumi əlaqələndirilməsi üçün ən yaxşı mövqedə dayanan qurum kimi hesab edilir. Bu da onunla bağlıdır ki, BMT neytral mövqedə dayanır və bütün dövlətlərin təmsilçisi statusuna malikdir. Həmçinin, bu onunla bağlıdır ki, BMT çoxşaxəli fəaliyyət göstərir və Azərbaycan Hökuməti ilə sıx və konstruktiv əlaqələr yaratmışdır.

Avropa Komissiyasının Humanitar Ofisi (AKHO) humanitar məsələlər ilə məşğul olan donörlerin əlaqələndirilməsi qrupuna sədrlik edir. Yardım ilə bağlı məsələlər, həmçinin, Azərbaycan Hökumətinin nümayəndələrinin, donörlerin, müxtəlif beynəlxalq təşkilatların iştirak etdiyi və BMT-nin Humanitar Məsələlərinin Əlaqələndirilməsi üzrə İdarəsi sədrlik etdiyi idarələr arası qrupun iclaslarında da müzakirə olunur. BMTİP tematik qrupların təxminən ayda bir dəfə keçirilən və səhiyyə, maarif, qida yardımı, qeyri qida yardımı, QİÇS, minaların zərərsizləşdirilməsi, münaqişə sonrası yenidənqurma və reabilitasiya, gender inkişafı, reproduktiv sağlamlıq və ailə planlaşdırılması mövzularını əhatə edən iclaslarında iştirak edir. Həmin görüşlərdə bir çox maraqlı tərəf, o cümlədən, BMT idarələri, Azərbaycan hökuməti, müvafiq yerli və beynəlxalq QHT fəal iştirak edirlər.

Yardımanın əlaqələndirilməsi prosesinə həmin sektor, yaxud konkret məsələlər üzrə əlaqələndirici işçi qruplar tərəfindən böyük fayda verilməsinə baxmayaraq, bəzi

Həmin dərs əlil insanlar üçün peşə təlimi mərkəzlərinin yaradılmasında tətbiq olunmuşdur. Bu mərkəz BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilmiş ən uğurlu layihələrdən biridir.

donorlar ümumi əlaqələndirmə mexanizminə ehtiyac olduğunu fikrini bildirirlər. Bəzi donorlar Azərbaycan Hökumətinin yardım üzrə əlaqələndirmə qabiliyyətindən razı olmadıqlarını söyləmişlər. BMTİP və digər əsas tərəf müqabilləri sistemə məşvərət, təlim keçirilməsi və məlumat mərkəzinin yaradılması yolu ilə imkanların artırılması səylərini dəstəkləyirlər.

Xərclərin bölünməsi və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi vasitəsilə layihələrin əlaqələndirilməsi. Layihə üzrə tərəf müqabilləri eyni sektorları əhatə edən donorlar tərəfindən ayrı-ayrılıqda həyata keçirilən layihələr haqqında müntəzəm olaraq məlumat ilə bölüşürlər. Buna misal kimi Avropa Birliyi TACIS, GTZ və BMTİP tərəfindən maliyyələşdirilən işgüzar mühitin yaradılması və KOM-ların inkişaf etdirilməsi üzrə layihələri gətirmək olar. Dəyərli məlumat mübadiləsi nəticəsində, Missiya donorlararası və donorlar-AH əlaqələndirilməsinin ən yüksək nəticələrini BMTİP-nin layihələri üzrə donorların yaxud AH xərcləri paylaşdığı hallarda baş verdiyi fikrinə gəlmişdir (yəni vəsaitlərin BMTİP-dən keçdiyi, vahid sənədləşdirmə aparıldığı, vahid büdcə olduğu və layihə üzrə işlərin eyni qaydalarla tənzimləndiyi halda).

Bu cür xərcləri bölüşmənin proqram yanaşmasına (üsuluna) çevrilmə ehtimalı var. Burada inkişaf ilə bağlı milli tərəf müqabillərin müxtəlif sponsorlar tərəfindən maliyyələşdirilən layihələrin icrası zamanı fərqlənən tələblərlə uzlaşmalı olduqlarından əməkdaşlıqdan fayda daha çoxdur. BYBİ-yə və Milli Yenidən Yerləşdirmə və Yenidən Qurma Proqramına dəstək o sahələrdəndir ki, xərclərin bölüşdürülməsi yolu ilə milli tərəf müqabillərin üzərinə düşən yük azaldıla, görülən işlərin faydalılığı isə artırıla bilər. İİV/QİÇS layihəsi də bu cür misallardandır. Vahid layihə olduğuna baxmayaraq, layihə üzrə icra səviyyəsində BMT-nin üç maliyyələşdirən təşkilatı ilə iş görülür. Xərclərin bölüşdürülməsi, həmçinin, idarəetmə haqqında hesabatlar hazırlanmasını asanlaşdırır və onları gücləndirir, çünki hesabatlar eyni mexanizmin vasitəsi ilə göndərilir; bölüşdürmə həmçinin inzibati və maliyyə məhlələrinin səmərəliliyinə də kömək edir. Birgə səylər nəticəsində qənaətlərin edilməsi layihələrin faydalılığını artırır.

BMTİP-nin xərcləri bölüşdürülən layihələr aşağıdakı kimidir:

Layihə	Xərclərin paylaşması	BMT-nin İnkişaf Proqramı	Ümumi büdcə
AZE/97/015/01 İİV/ QİÇS/ cYKX	BMTQBM 50,000 BMTQİÇS 32,500	TRAQ1 250,000	300,000 32,500 332,500
AZE/97/003/01 AZE/97/003/07 Yenidənqurma və Bərpa işləri	Hökumət 121,327	TRAQ1 1,214,436 TRAQ3 1,498,267	1,335,763 1,498,267 2834,030
AZE/98/003/07 Minaların Zərərsizləşdirilməsi	Hökumət 600,000 Yaponiya 500,000	TRAQ3 500,000	1,100,000 500,000 1,600,000
AZE/98/009/01 Gömrük Şəbəkəsi	Hökumət 325,000	TRAQ1 250,000	575,000 575,000
AZE/97/007/01 Vətəndaş (sivil) cəmiyyəti	İsveç 80,190 Kanada 6,930	TRAQ1 475,650	555,840 6,930 562,770
AZE/97/016/07 Minaların zərərsizləşdirilməsi üzrə hazırlıq işləri	Norway 121,364	TRAQ3 45,000	166,364 166,364
ÜMUMİ	1,183,311	4,233,353	6,070,664

30.08.99

- ¹ AH, Nazirlar Kabineti, Xarici Sərmayələrin və Texniki Yardım Proqramlarının Əlaqələndirilməsi Şöbəsi, "Azərbaycanda sərmayələr üçün imkanlar" <http://www.azinvest-promotion.com/>, səh. 3.
- ² Hökumət tərəfindən verilən statistik məlumatlara görə 1990-cı illərdə ÜMM bir hissəsi kimi səhiyyə sistemində xərclər yarıdan artıq azalmışdır; təhsil sistemində xərclər, ÜMM-un bir hissəsi kimi, təxminən 50% azalmışdır. ÜMM-un özünün azalması nəzərə alınarsa, səhiyyə və təhsil sistemində xərclərin azalmasının nə dərəcədə yüksək olduğu aydın olar.
- ³ Hökumət tərəfindən verilən statistik məlumatlara görə 1998-ci ildə orta aylıq əmək haqqı \$44 idi; 1999-cı ildə Dünya Qida Proqramı beş adamdan ibarət olan ailənin minimal aylıq qida zəmbilini \$68 kimi qiymətləndirmişdir (Dünya Qida Proqramı, 1999).
- ⁴ Azərbaycan Respublikasının Minimal İstehlakçı Büdcəsi haqqında Qanunu kasıblıq səviyyəsini "minimal istehlakçı büdcəsi" kimi müəyyən edir. 1998-ci ildə bu təxminən \$87 idi. Əhəlinin beşdə-dördünün aylıq əmək haqqının \$22 və daha aşağı olduğu nəzərə alınsa, aydın olar ki bu məsələ Azərbaycan əhəlisinin əksəriyyətinə təsir göstərir (Bax, Azərbaycanda İnsan İnkişafı Hesabatı, səh. 48).
- ⁵ Hökumət tərəfindən verilən statistik məlumatlara görə, ölkədə 576 000 məcburi köçkün və 238 000 Ermənistandan (etnik azərbaycanlılar) və eləcə də Mərkəzi Asiyadan olan qaçqınlar (məhsəti türklər) məskunlaşmışdır.
- ⁶ 1998-ci ildə özəl sektorun ÜMM-a töhfəsi 50%-i ötmüşdür.
- ⁷ Özəlləşdirmədən əvvəl kiçik və orta ölçülü şirkətlər səhmdar cəmiyyətlərə çevrilməlidir. 1995-98-ci illərdə özəlləşdirmə proqramına uyğun olaraq 4500 müəssisənin özəlləşdirilməsi nəzərdə tutulmuşdu. Lakin 1999-cu ilin birinci kvartalinin axırında onlardan yalnız 1000-i səhmdar cəmiyyətə çevirilmişdi.
- ⁸ Özəlləşdirmə çekləri əhəli arasında paylanmışdır və onlardan yalnız 10%-i məqsədə uyğun istifadə olunmuşdur. 1997-ci ilə nisbətən özəlləşdirmə çeklərinin bazar qiyməti 80% aşağı düşmüşdür.
- ⁹ Özəl fərmaların və təsərrüfatların ÜMM-da payı 1996-cı ildəki 67%-dən 1998-ci ildə 94%-ə kimi artmışdır.
- ¹⁰ Yanacaq sənayesi məhsulları ölkə sənaye istehsalının yarısından çoxunu təşkil edir.
- ¹¹ 1998-ci ildə ticarət defisiti əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır: \$13 milyondan \$641 milyona qədər - əvvəl illərdə qeyd olunmuş ən yüksək səviyyədə demək olar ki iki dəfə artıq (Azərbaycan 1998 BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisinin İllik Hesabatı, səh. 1)
- ¹² Sumqayıt Sovet İttifaqının ən vacib sənaye şəhərlərindən biri olub, xüsusi ilə kimya sənayesi sahəsində. Ətraf mühitə qarşı təhlükəsiz istehsal üsullarının olmaması burada ekoloji sahəsində barbad vəziyyət yaratmışdır.
- ¹³ Sumqayıt, sənaye şəhəri olaraq, bütün Sovet İttifaqı üçün neft və neft - kimya məhsulları istehsal edirdi. Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra, öz məhsullarının satış bazarını və xammal ilə təchizat mənbələrini itirdiyinə görə Sumqayıtın sənayesi demək olar ki dağılmışdır.
- ¹⁴ BMT sistemi təşkilatları (Bretton Vud İnstitutları daxil olmaqla) missiya və əlaqələndirmə ofisləri ilə birgə aşağıdakılardır: BMTİP, BMTİİD, BMTƏF, BMTQAK, BMTUF, BMTİİBO, BMTDQP, DST, Miqrasiya üzrə Beynəlxalq Təşkilat, Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı.

Sumqayıtdakı alüminium zavodunun işçisi

İstifadə olunan ədəbiyyat

Ərazilərin Bərpası və Yenidənqurulması təşkilatının kitabçası, Bakı.

_____. 1998. Azad olunmuş ərazilərin bərpası və yeni yaşayış məntəqələrinin salınması Proqramının Texniki Əsaslandırılması, 1 hissə, Bakı.

Azərbaycan 1998 BMT Rezident Əlaqələndiricisinin illik hesabatı, Bakı.

Azərbaycanda İqtisadi Meyllər, 1998. Azərbaycanda İqtisadi Meyllərə dair uçaylıq buraxılışlar: Birinci, İkinci, Üçüncü və Dördüncü uçaylıqlar, Avropa Ekspertiza Xidməti, Brüssel.

_____. 1999. Azərbaycanda İqtisadi Meyllərə dair uçaylıq buraxılışlar: Birinci uçaylıq, Avropa Ekspertiza Xidməti, Brüssel.

Azərbaycan Milli Qida Təhlükəsizliyi Siyasətinin Çərçivəsi, 1999, Seminar, Bakı.

Azərbaycan Respublikası, Nazirlər Kabineti, Xarici Sərmayələrin və Texniki Yardım Proqramlarının Əlaqələndirilməsi şöbəsi, 1999, Azərbaycanda Sərmayələr üçün imkanlar, (<http://www.azinvestpromotion.com/>)

Maliyyə Vəziyyəti üzrə Hesabat (İyul, 1999).

Gender İnkişafda Azərbaycan. 1998. "Gender Azərbaycanda" Büləteni №2, Bakı.

Azərbaycan Hökuməti. 1998. Azərbaycan üzrə illik Statistika Hesabatı 1997. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, Bakı.

Azərbaycan Hökuməti. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi. "Azərbaycanda Aqro-Sənaye Kompleksində Sərmayələr üçün imkanlar".

Azərbaycan Hökuməti və Birləşmiş Millətlər Təşkilatı. 1999. "Humanitar Yardımdan İnkişafa Doğru, Daha Davamlı Həllərin Axtarışı". Bakı, 1999.

Inter-Amerika İnkişaf Bankı. 1995. "Müəssisələrin İnkişaf Strategiyası: Kiçik və Orta Müəssisələr".

Beynəlxalq Əmək Ofisi. 1998. Texniki əməkdaşlıq proqramı, "İqtisadi keçid zamanı qadınlar üçün məşğulluğun və bərabərliyin gücləndirilməsi: Belarus, Azərbaycan, Qırğız Respublikaları, Moskva" layihə sənədi.

BVF (Beynəlxalq Valyuta Fondu.) 1998. "Azərbaycan Respublikası: Hal hazırkı iqtisadi inkişaf." BVF işçilərinin Bölgə üzrə Hesabat № 98\83. IMF, Washington, D.C.

Resurların Planlaşdırılması Çərçivəsi 1997 - 2000, 1998-2000, 1999 - 2001.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi, 1999, illik Statistika Hesabatı, Bakı.

Strateji Nəticələrin Çərçivəsi (SNÇ)

Birləşmiş Millətlər, 1996. BM Təşkilatı və BMYXT Layihə Xidmələri üzrə Anlayış Model Memorandumu. Nyu-York.

_____. 1997. Executive Board of the UNDP and UNFPA. First Country Cooperation Framework for Azerbaijan (1997-1999). New York.

UNDP (United Nations Development Programme). 1996. Azerbaijan Human Development Report 1996. UNDP, Bakı.

_____. Programming Manual

_____. 1998. Joint Study of UN Activities in Azerbaijan- Draft. Bakı.

Azərbaycanda İnsan İnkişafı Hesabatı 1998. BMTİP, Bakı.

_____. 1998. "Somewhere Over the Rainbow..." Reconstruction and Rehabilitation of War- Damaged Areas in Azerbaijan. UNDP, Bakı.

BMTİP Azərbaycanda: İllik Hesabat 1998. BMTİP, Bakı

Hazırlanmaqda olan Azərbaycanca İnsan İnkişafı Hesabatı 1999. BMTİP, Bakı.

_____.1999. Uzbekistan Country Review 1997-1999. UNDP, Tashkent.

_____.1999. "Environmental Rehabilitation of Sumgayıt" Ecological Bulletin No. 2, Bakı

UNFPA (United Nations Population Fund). 1998. Azerbaijan Country Population Assessment Report (final draft). Bakı.

United Nations Office for Project Services (UNOPS). 1998. UNOPS Procurement Guidelines, chapter 15 "Montreal Protocol. New York, 1998.

United Nations Resident Coordinator in Azerbaijan, 1999. "Humanitarian and Development Concerns in Azerbaijan: A Background Paper for the Seminar 'From Humanitarian Assistance to Development: A Search for More Durable Solutions.'" Bakı.

World Bank. 1997. "Azerbaijan Poverty Assessment." Human Resources Division, Country Department III, Europe & Central Asia Region, Report No. 15601-AZ. World Bank, Washington, D.C.

World Bank. 1999. "Social Assessment and Stakeholder Consultation Process Survey of Internally Displaced Persons: Preliminary Results." Bakı.

World Food Programme. 1999. "Food Economy Survey among the Internally Displaced Persons." Bakı.

Yaprak, Isil. 1998. "Small and Medium Enterprise (SME) Development and Related Bottlenecks in Azerbaijan, UNDP, Bakı.

Annual Reports, Project Documents, Field Visit Reports, Terminal Reports, TPRs and Evaluation Reports.

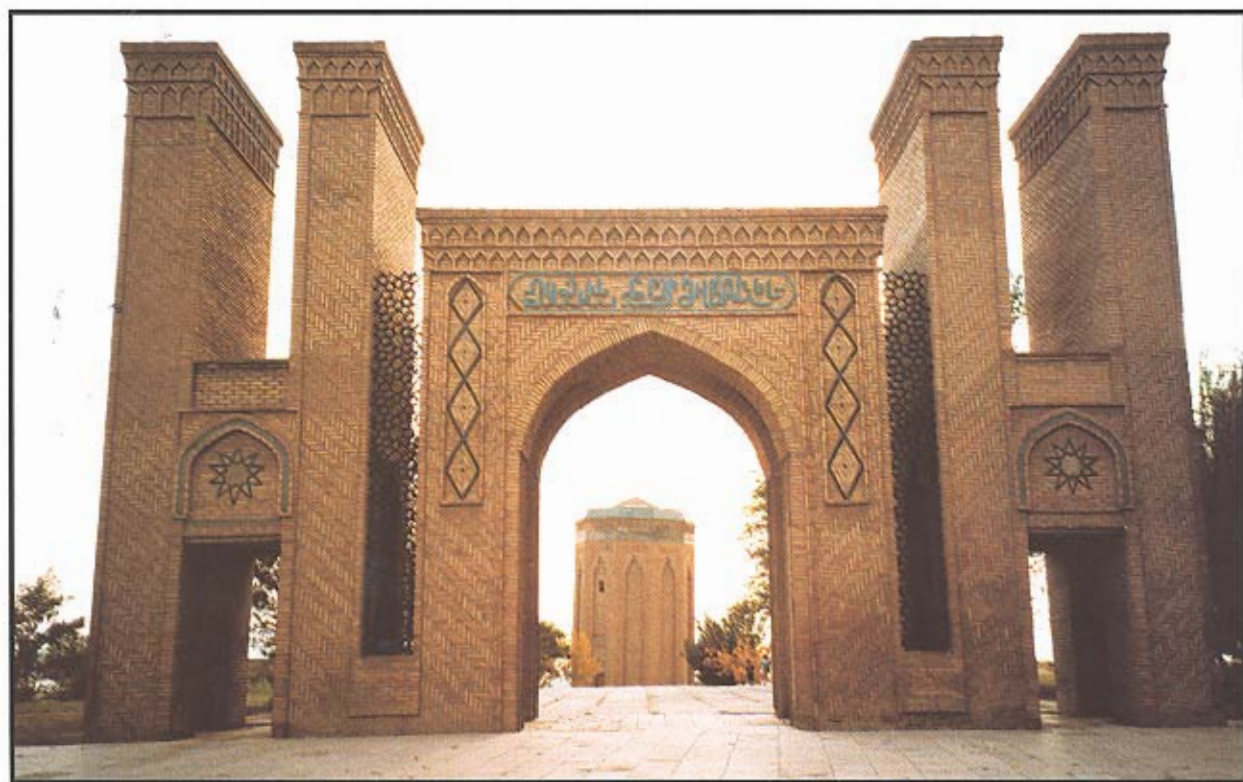

Foto: Xirəke Takasava

*Kərpicdən tikilmiş arkavari qapı,
arxada Möminə Xatın Məqbarəsi,
Naxçıvan*

Əlavə 1: Missiyanın görüşdüyü şəxslərin siyahısı

AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNİN HÖKUMƏTİ

Nazirlər Kabineti

c-b Abid Şərifov

Baş Nazirin Müavini, Dövlət Yenidənqurma və Bərpa Komissiyasının Sədri,
Dövlət Fövqəladə Komissiyasının Sədri;

c-b Əli Həsənov

Baş Nazirin Müavini;

c-b Nail Fətəliyev

Beynəlxalq İnvestisiya və Texniki Yardımın Əlaqələndirilməsi şöbəsinin müdiri;

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

c-b İrşad Əliyev

Nazir

c-b Cahan Məmmədov

Nazir Müavini

c-b Rafik Məcidov

Kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatı şöbəsinin müdiri

c-b Əhməd Verdiyev

İqtisadi tədqiqatlar İnstitutunun müdiri

c-b Çingiz Fərəcov

Heyvandarlıq şöbəsinin müdiri

c-b Sabir Vəliyev

Bitkiçilik şöbəsinin müdiri

Əmək və Əhalini Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

Xanım Sevil Səttərzadə

Beynəlxalq Əlaqələr şöbəsinin müdiri

Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Departamenti

c-b İlham Məzanlı

Şöbə müdirinin müavini

c-b Qabil Əbilov

Mətbuat Katibi

LAYİHƏLƏR

Azərbaycan Minaları Zərərləşdirmə Proqramı

Dr. İlyas Bədəlov

ANAMA-nın müdiri

c-b Ted Lorens

ÖTY və proqramın meneceri (UNDP/UNOPS)

Cinsi Yolla Keçən Xəstəliklərin və HIV/AIDS-in Qarşısının Alınması

Xanım Lyudmila Məmmədova

Əlaqələndirici, QDT üçün HIV Resurs Mərkəzi (həmçinin Prezident, Xeyriyyə
AIDS Assosiasiyası QDT)

c-b Aleksandr Umnyashkin

Proqram meneceri

Müharibə nəticəsində dağılmış ərazilərin bərpası

c-b Əli Məmmədov

ARRA Müdiri, Bakı

c-b Fizuli Surxaev

ARRA Nümayəndəsi, Fizuli

c-b Adil Zeynalov

İşlər üzrə Menecer, Bakı

c-b Orxan Rəsulzadə

İş yerlərin yaradılması üzrə mütəxəssis, Bakı

c-b Hüseyn Abbasov

Kredit alan (çörəxana) UNDP

Xanım Fatma Əhmədova

Kredit alan (quşçuluq) UNDP

c-b Təmirxan Əliyev

Kredit alan (fermer)

Xanım Xədicə Quliyeva

Kredit alan (fermer)

c-b Şirvan Qafarov

Paltar tikisi Sexi, Müdir

Kompyuter Texnologiyasının və Təlim Mərkəzlərinin Gücləndirilməsi və Sumqayıtda və Naxçıvanda kompyuter mərkəzləri layihələri

c-b Arif Məmmədov

Layihə üzrə Milli Müdir, İnformasiya üzrə Elmi-İstehsalat Birliyinin müdiri

c-b Tofiq Babayev

Müdir, Bakı Elm və Təlim Mərkəzi (BETM)

c-b Əli Əmirov

Müdir, BETM-nin Sumqayıtdakı şöbə

Xəzər Ekosistemində mövcud olan ekoloji problemlərin aradan götürülməsinə dair layihənin icrası

Dr. Deyvid Örbrey

ÖTY, Xəzər Ekologiya Layihəsi (UNDP/GEF)

Azərbaycan üzrə Ozon proqramının icrası

c-b Aslan Şahverdiyev

Əlaqələndirici-Dövlət Ekologiya Komitəsi, Ozon mərkəzi

Azərbaycanda, onun BMTİDÇK qarşısında olan vəzifələrinə cavab olaraq, Birinci Milli Rəhbərin yaradılması üçün imkanın yaradılması

c-b İsa Əliyev

İqlimin Dəyişməsi üzrə Milli Mərkəzin Müdir Müavini

QHT və İT üçün imkanların yaradılması

c-b Lütful Kəbir ÖTY

(UNDESA/UNDP)

c-b Cəfər Cəfərov

Layihə üzrə Milli Əlaqələndirici

c-b Vəqif Həsənov

Təlim üzrə Əlaqələndirici NRTC

c-b Azay Quliyev

MQHTF Prezidenti

c-b Aydın Xan

Yeni Yazıçılar və Rəssamlar Assosiasiyasının Sədri

c-b Ümid Mirzəyev

Avroasiya Press, Sədr

c-b Adil Qeybullayev

Milli Sağlamlıq və Ekologiya İnstitutunun Müdiri

Xanım Rəbiyə Aslanova

İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi Fondunun Sədri

c-b Fuad Məmmədov

Direktor - Forum RHT

c-b İsmayıl İsmayilov

MQHTF Ofis Meneceri

c-b Rauf Zeyni

Təşkilat Komitəsinin Üzvü - QHT Forumu

Qadınların İnkişafına Dəstək

Dr. Rəna İbrahimbəyova

Elm, mədəniyyət, təhsil və sosial problemlər şöbəsinin müdirinin müavini

Xanım Gülarə Nəcəfova

Qİ beynəlxalq məsləhətçi

Sumqayıtın Ətraf Mühitinin Bərpa

c-b Arif İslamzadə

Layihənin Meneceri

DONORLAR**Avropa İttifaqı, MDBTY Əlaqələndirməsi üzrə şöbəsi**

c-b Kristian Löblank

Qrupun rəhbəri

Xanım İren Lüsüs

Layihənin Meneceri

Birləşmiş Ştatların Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (BŞBİA - USAID)

c-b Stefen Szadek

Supervisory General Development Officer

c-b Xəlil Xan

Humanitar Yardım üzrə mütəxəssis

QHT və DAT**World Vici**

c-b Yan Kürtis

Ölkə üzrə Müdir, Bakı

c-b Debebe Dauti

Qrupun rəhbəri, Fizuli

Xanım Esmira Nəsimova

Ofis Meneceri, Fizuli

Xanım Valentina Aslanova

Biznes üzrə baş məsləhətçi, Fizuli

Xanım Nazakət İsmailova

Biznes üzrə məsləhətçi, Fizuli

c-b İlham Nəsimov

Biznes üzrə məsləhətçi, Fizuli

MBT

c-b Yust van der Aalst

Ofis başçısı

BM Aqentlikləri

c-b Ercan Murat

BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisi

c-b Cəfər Zəher

BMT-nin DƏP nümayəndəsi

c-b Didye Laye

BMTQK Nümayəndəsi

c-b Mustafa Qulam

Rezident Nümayəndəsinin müavini

Xanım Xiroko Takasava

Program Məmur

c-b Qasım Abdullayev

Program Məmur

Xanım Nərmənə Quliyeva

Program üzrə köməkçi

Xanım Valeriya Mustafayeva

Program üzrə köməkçi

c-b Mahir Əliyev
c-b Sultan Hacıyev
c-b Kamran Rzaev
Xanım Cəmilə İbrahimova
c-b Urxan Ələkparov
Xanım Karen Dann

Program üzrə köməkçi
Program üzrə köməkçi
İnzibati Məmur
Rezident Əlaqələndiricinin köməkçisi
İnsan İkişafı Hesabatı üzrə Milli Əlaqələndirici
BMTİR məsləhətçisi

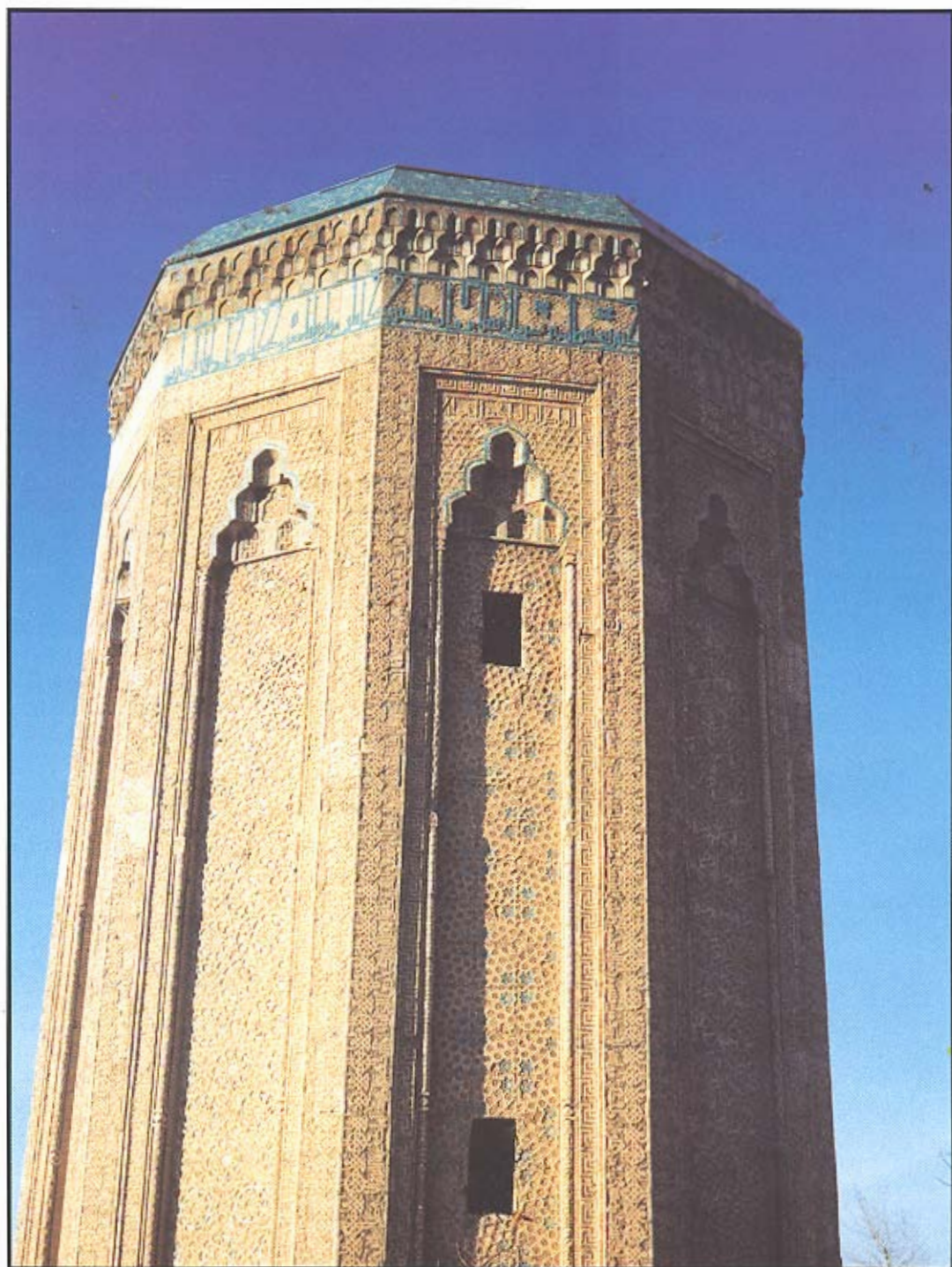

Foto: Ceyson Tompson

*Möminə Xatın Məqbarəsi,
Naxçıvan*

Əlavə 2: Əsas tərəflər ilə keçirilən görüşün protokolu

26/08/99

Ölkə icmalı üzrə maraqlı tərəflərin iştiraki ilə görüş Görüş iştirakçılarının siyahısı:

c-b Əli Həsənov, Baş Nazirin Müavini
c-b Abid Şərifov, Baş Nazirin Müavini
c-b Nail Fətəliyev, Xarici İnvestisiya və Texniki Yardım Şöbəsinin Müdir Müavini/Öl qrupunun üzvü
c-b Ercan Murat, BMTİP Rezident Nümayəndəsi/ BMT-nin Rezident Əlaqələndiricisi
c-b Eduardo Qiroqa, Öl qrupunun başçısı
Xanım Karen Dann, Öl üzrə məsləhətçi
c-b Çerif Zahər, BMTDƏP (UNWFP) Nümayəndəsi
c-b Didye Laye, BMTQAK (UNHCR) Nümayəndəsi
c-b Abdolla Dorani, BMTMŞ (UNDPI) Nümayəndəsi
c-b Mustafa Qulam, BMTİP Rezident Nümayəndəsinin Müavini
c-b Təfiq Yapraq, Dünya Bankının Nümayəndəsi
c-b Lutful Kabir, UNDP/UNDESA ÖTY və Proqram Məmurur
c-b Yan Kürtis, World Vici Ölke üzrə Müdir
c-b Lourens Uiliyams, Kənd təsərrüfatı məsələləri üzrə mütəxəssis
c-b Kristian LeBlank, EB-MDBTY (EU-TACIS) Əlaqələndirici şöbə, Qrup başçısı
c-b Xəlid Xan, ABŞBIA(USAID)
c-b Azay Quliyev, QHT Forumunun Prezidenti

Xanım Rə'nə İbrahimbəyova, Milli Layihə Əlaqələndiricisi
c-b Çinqiz Rəhimov, Milli Layihə Əlaqələndiricisi
c-b Arif İslamzadə, Layihə Meneceri
Xanım Sevil Səttərzadə, Milli Layihənin Əlaqələndiricisi
Xanım İren Lüsüs, EB-MDBTY Layihənin Meneceri
c-b Urxan Ələkbərov, Milli Layihə Əlaqələndiricisi

c-b Amal Al-Nəşif, Öl Qrup başçısının köməkçisi
Xanım Nərminə Quliyeva, BMTİP Proqram üzrə Yardımçı
Xanım Xiroko Takasava, BMTİP Proqram üzrə Məmur
c-b Qasım Abdullayev, BMTİP Proqram üzrə Yardımçı
c-b Kamran Rzaev, BMTİP İnzibati Məmur
Xanım Valeriya Mustafəeva, BMTİP Proqram üzrə Yardımçı
Xanım cəmilə İbrahimova, Rezident Əlaqələndiricinin köməkçisi
c-b Sultan Hacıyev, BMTİP Proqram üzrə Yardımçı
c-b Mahir Əliyev, BMTİP Proqram üzrə Yardımçı
c-b Fuad Hüseynov, BMTDFP Təchizat məsələləri üzrə Məmur
c-b Nazim Ağazadə, BMTUF Proqram üzrə Məmur

Ölkə üzrə icmalın sur'əti görüş iştirakçılarına görüşdən bir həftə əvvəl verilmişdi. Layihələr maraqlı tərəflərə göndərildikdən sonra üzərində düzəlişlər aparılmış üç layihədən ibarət olan əlavələr həmçinin görüş zamanı iştirakçılar arasında paylanmışdır. Görüş Baş nazirin müavini cənab Əli Həsənov, Baş nazirin müavini cənab Abid Şərifov və cənab Ercan Muratın birgə sədrliyi altında keçirilmişdir.

c-b Murat görüşü açarkən Baş nazirin müavirlərinə vaxt ayırdıqlarına və bu icmalda göstərdikləri diqqətə görə öz minnətdarlığını bildirdi. O, 1997-99 BMTİP tərəfindən icra olunan layihələr barəsində olan tövsiyələri və baxımları xüsusi ilə qeyd etmək və qarşılarına çıxdığı məsələləri və bu müddət ərzində öyrəndikləri dərsləri Azərbaycanda gələn tsiklin icrasında (2000-2004) istifadə olunacağını vurğulamaq məqsədi ilə Ölkə üzrə icmalın məqsədlərini təqdim etdi. c-b Murat bu cür işlərin ölkənin ehtiyaclarını və layihələrin məqsədəuyğun olduğunu müəyyənləşdirmək və bu layihələrin daha da uğurlu olmalarını təmin etmək üçün vacib olduğunu xüsusi ilə vurğuladı. Nəticəni dönə-dönə bu çalışmanın BMTİP Azərbaycanda apardığı fəaliyyətini qiymətləndirməsinə yaxın məhsul icmalının aparılmasına yönəldilmiş olduğunu qeyd edən cənab Ercan Murat görüş iştirakçılarına öz fikirlərini açıq və aşkar şəkildə bildirməyə çağırırdı.

c-b Şərifov BMTİP yaxın bir neçə ildə apardığı fəaliyyətinin "yaxşı iş" kimi qiymətləndirilməsinə inandığını görüş iştirakçıları ilə paylaşırdı. Yaxın keçmişdə BMTİP üçün bir neçə nəzərdə tutulan layihələri vardı, indi o layihələr ya artıq uğurla başa çatdırılmışdır ya da icrasının sonuncu mərhələlərindədirlər. c-b Şərifov BMTİP layihəsinin bir hissəsi olan Fizuli rayonunda yerləşən məktəbin bərpa olunmasından sonra açılışında iştirak etmişdir. Həmçinin c-b Şərifov, Sumqayıt SEZ nümunə gətirərək, onu da qeyd etmişdir ki, öz fəaliyyətində BMTİP ölkə iqtisadiyyatı üçün vacib olan problemlə və ya hər hansı səbəblərdən Azərbaycan Hökuməti tərəfindən əhatə olunmayan sahələrə cəlb olunmuşdur. Bu layihələrin çoxu uğurla başa çatdırılmışdır və gələn tsikl üzrə işlər planlaşdırılmalıdır.

İşsizlik AH üçün ən böyük məsələlərdən biridir və buna görə də, icmal göstərdiyi kimi KOM inkişafına ehtiyac var. Bu planlar indi həyata keçirilməlidir və onların davamlı olması üçün çalışmaq lazımdır. Bununla yanaşı ölkə beynəlxalq məsləhətçi və mütəxəssislər yox, yerli mütəxəssislər vasitəsi ilə öz imkanlarını genişləndirməlidir. c-b Şərifov BMTİP Sofiyada, (Bolqariya), iş yerlərin yaradılmasına yönəldilmiş və uğurla icra olunmuş layihə barədə məlumatlandırılmışdır. Bu layihə tarixi abidələrin bərpasını cəlb olunmuşdur. Bu təkcə milli və mədəni mirasın qorunmasına yox, həmçinin müxtəlif sahələrdə yeni iş yerlərin yaranmasına və onların təhsil məqsədi ilə də bəhrələnməyə imkan yaratmışdır. Azərbaycanda uyğun layihənin başlanması tövsiyə olunmuşdur.

Başqa üç məsələ bundan əvvəl qeyd olunmuşdur lakin onları bir daha vurğulamaq lazımdır. Bunlar kənd təsərrüfatı sektorunun inkişaf etdirilməsi (icrası 2000 il üçün planlaşdırılmışdır); məktəblərdə təhsilin gücləndirilməsi və onun keyfiyyətinin artırılması, xüsusilə dərslərin, hansılar ki hələdə Sovet sistemindən qalan dərslərdir; ölkədə Fövqəladə Vəziyyət və Fəlakətlər zamanı kömək göstərmə sistemi daha yaxşı təşkil olunmalı və inkişaf etdirilməlidir, xüsusən ölkədə baş vermiş təbii fəlakətlər nəzərə alınsa. Hal hazırda bu məsələlərlə məşğul olaq nazirlik yoxdur lakin belə bir nazirliyin yaranması nəzərdə tutulmuşdur.

c-b Şərifov bütün görüş iştirakçılarına öz minnətdarlığını bildirmiş və Azərbaycanın inkişafı üçün BMTİP ilə əməkdaşlığın davam etdirilməsini arzulamışdır.

c-b Həsənov iş əsnasında, yəni Azərbaycanda ətraf mühit və qaçqınlar və məcburi köçkünlər sahəsində, məsələlər barədə danışdı. O, Öİ qrupu ilə görüş zamanı qeyd etdiyi çatışmazlıqların və uğurların icmalda öz əksini tapdığına şad olduğunu vurğulamışdır. Ətraf mühit sahəsində bir neçə inkişaf prosesi baş vermişdir, məsələn, dövlət qurumunun yaradılması, CİS-in tətbiqi icrası, əvədlilik alınması və ən başlıcası Azərbaycanın Xəzər Ekologiya Layihəsinə (CEP) qoşulması. Təbii ki bu məsələlərdə bəzi problemlərdə mövcud idi və bunlar da hesabatda müzakirə olunmuşdur.

BMTİP və AH arasında davamlı münasibət yaranmışdır. Daxili köçkünlər məsələsinə gəldikdə, BMTİP müharibə zamanı dağıdılmış ərazilərin bərpasına və yenidən qurulmasına cəlb olunmuşdur. Hökumət öz tərəfindən radikal addımlar atmağa nail olmuşdur və indi köməkdən inkişafa keçməyə say göstərir. Belə addımlarla kənd təsərrüfatına inkişaf etdirilməsinə diqqət yetirilməlidir və QHT əhalinin bu və digər işlər barədə biliklərinin artırılması üçün cəlb olunmalıdır.

Oz çıxışının axırında c-b Həsənov BMTİP həyata keçirdiyi layihələrin icrasının məhsul Azərbaycan Hökuməti c-b Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında əldə etdiyi siyasi sabitliyi nəticəsində mümkün olduğunu vurğulamışdır.

Sonra söz Öİ Qrupunu başçısına c-b Qırıqaya verilmişdir. O, iştirakçılar arasında yayılmış əlavələri təqdim etdi və qrupun Fizuli rayonuna etdiyi səfər barədə danışdı. O həmçinin icmalın məqsədləri barədə danışdı və bütün iştirakçılara vaxt ayırdıqlarına və lazım olan məlumatın və mənbələrin əldə edilməsində kömək göstərdiklərinə görə öz minnətdarlığını bildirdi. Axırda o iştirakçıların nəzərinə əsas xülasələri və tövsiyələri çatdırdı. Sonra söz şərhlər üçün görüş iştirakçılarına verilmişdir.

- c-b Xan (BŞBİA-USAID) tövsiyə kimi əlavə etmək istədi ki, qəbul olunmuş qanunvericilik kənd yerlərində maliyyə islahatları dəstəkləyir.

- c-b LöBlank (AB-MDBTY-EU-TACIS) hesabatı əvvəllər BMTİP işində, CEP costly keçikməsinə gətirən problemlərin mövcud olduğunu əlavə edilməsini istədiyini bildirdi. O həmçinin qeyd etmişdir ki, ölkədə sərmayələrin qoyulması üçün sağlam mühitin yaradılması məqsədi ilə MDBTY sərmayələrə yardım mərkəzi yaratmışdır. Bu layihə üçün MDBTY və GTZ təşkilatı tərəfindən böyük büdcələr artıq ayrılmışdır. Və nəhayət o, müxtəlif donorlar arasında əlaqələndirmənin yaradılmasının çox vacib olduğunu və bunun müntəzəm (hər kvartal) görüşlərdə yeniliklərin, problemlərin və dəyişikliklərin müzakirə olduğu nəticəsində mümkün olduğunu əlavə etmişdir. Bu görüşlərin tez-tez keçirilməsinə baxmayaraq əldə edilən nəticələrin nəzarət mexanizmi ilə problemlər var və BMTİP bu məsələni təşkil etmək üçün yeganə namizəddir.

- c-b Quliyev (QHT forumu) qeyd etdi ki, QHT idarə heyəti kollektiv sürətdə icmalın məzmunu ilə tanış olmuşdur. O, forum üçün vacib məsələ kimi BMTİP QHT ilə birgə işə başlamasını, xüsusi ilə kasıblığın aradan götürülməsi və fəvqəladə yardım sahələrində, qeyd etdi. Mikro-kreditlərin və qaçqınlar torpaq sahələrinin verilməsinin QHT vasitəsi ilə aparılmasının mümkünüyü nəzərdən keçirilməlidir. O əlavə etdi ki, QHT gücləndirilməsi Azərbaycanda açıq və sivil cəmiyyətin yaradılmasına kömək göstərəcəkdir. BMTİP bu prosesi layihələrini həyata keçirdiyi zamanı bəzi QHT özünə əməkdaş kimi seçməklə dəstəkləməlidir. Bu əməkdaşlıq sivil cəmiyyətin gələcəyini müəyyənləşdirə bilər.

- c-b Kürtis (Vorlil Vicn) bildirdi ki "görüldüyü iş üçün nəqd pul/yemək" konsepsiyası tətbiq oluna bilər və DƏP və VV birgə bu cür layihələrdə əvvəllər əməkdaşlıq etmişlər. Həmçinin işsizliyin yüksək səviyyədə olması şəraitində, müvafiq iş bazarının gözənilən nəqd pulun axını ilə yaradılması çox çətindir. KOM-lar inkişaf etdirilməlidir.

- Xanım Səttərzadə (Əmək Nazirliyi) qeyd etdi ki, bu donorların, benefisiarların (yardım ünvanlandığı tərəfin) və Azərbaycan Hökumətinin nümayəndələrinin bir yerdə toplandığı ilk görüşdür ki, həmin görüş özü də bir xoş halıdır. O, həmçinin, qeyd etdi ki, indiyə kimi kasıbların vəziyyətinin yüngülləşdirilməsi proqramının icra edilməsi yolunda olan çətinlik xırda kredit əməliyyatlarının qıtlığından ibarət idi. İcmaldan görüldüyü kimi, bunun üçün e'tibarlı və davamlı fondların yaradılması gərəkli. Xanım Səttərzadə, həmçinin, məndəki bəzi statistik göstəricilərdə olan ziddiyyətlərə də toxundu.

- cənab Yaprak (Dünya Bakı) icmalda idarələrarası əməkdaşlığa daha çox diqqət ayrılmasını arzuladı, xüsusilə də məcburi köçkünlərlə bağlı olan hissəsində. O, həmçinin, Azərbaycanda layihələrin çoxunun təminatdan asılı vəziyyətdə olduğunu qeyd edərək bunun mənfi təsirinə icmalda qeyd edilməsinin zəruriyyətini bildirdi. cənab Yaprakın fikrincə, icmalda bu cür geniş sayda layihələr əhatə etməkdənsə sayca daha az layihələr üzərində dayanaraq təfəsilatlarına toxunulması daha məqsədmüvafiq olardı. O, həmçinin, BMTİP-nin əvvəllər də bu gün olduğu kimi layihələrin icrası

zamani bu cür müqayisəli üstünlüyə malik olub-olmamasını soruşdu. BMTİP-nin layihələri icra edən ən yaxşı namizəd olub-olmaması məsələsi də icmalda qaldırılmalıdır. Son olaraq, o icmalın "icra yekunlarının" hamarlaşdırılacağı haqda öz narahatlığını bildirərək qeyd etdi ki, bu digər ətraflı məruzələr barəsində haqsızlıq olardı.

- Xanım İbrahimbayova (GID qrupu) qeyd etdi ki, dünya üzrə statistikaya əsasən qadınlar daha çox kasıblıq və çətinliklərə üzlaşırlar. Buna görə də bir sıra layihələr hazırlanarkən gender məsələsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Donorlar arasında əlaqələndirmə bunu asanlaşdırmalıdır.

- cənab İsmayilzadə (Sumqayıtın Ətraf Mühitinin bərpası) layihələrin QDT tərəfindən icra olunması fikrini dəstəklədi. Ətraf mühit sahəsində əhəlinin bilikləri məhduddur, bu da əsasən məktəblərdə həmin sahədə tədris keçirilməməsi ilə bağlıdır. Onun fikrincə QHT ilə birgə ətraf mühitinin problemlərinə həsr edilmiş cümlə buraxılmalıdır. İnstitusional proqramların çatışmazlıqlarını müvazinləşdirilməsi məqsədi ilə ətraf mühiti sahəsi üzrə mərkəzin (kitabxananın) yaradılması məsələsinin də nəzərdən keçirmək lazımdır.

- cənab Rəhimov (Narkotiklər üzərində nəzarət layihəsi) donorların təkrarçılığına yol verməmək məqsədilə layihələrin məsləhətləşmələr mərhələsində planlaşdırılmasını təklif etdi. Layihələr mümkün olduğu qədər bir-birini tamamlamalıdır. O, həmçinin, qeyd etdi ki, milli ekspertlər/layihə əlaqələndiriciləri həmin layihələrin icrası zamanı müəyyən təcrübə toplamış, buna görə də onlara hökumət, QDT və digər donorlar üçün həyata keçirilən yeni layihələri idarə etməyə imkanlar yaradılmalıdır. Onların təlimləndirilməsi də davam edilməlidir.

- cənab Fətəliyev icmal üzrə yekun söz ilə çıxış etdi. O, ümumiyyətlə icmalın nəticələrindən məmnun olduğunu bildirdi və Azərbaycan Hökumətinin bacarıqla rəhbərlik nəticəsində və donorların köməyi ilə xeyli mənfəət əldə etdiyini vurğuladı. Yeni qurumlar yaradılmış, hansılar ki indi gücləndirilməli və inkişaf etdirilməlidir. Azərbaycan Hökuməti də bu mərhələyə daxil olmaq arzusundadır. cənab Fətəliyev qeyd etdi ki, bu və digər missiyaların nəticələrini hər zaman Xarici İnvestisiyalar və Texniki Yardım İdarəsindən əldə etmək olar.

Foto: Xirəko Takasava

Foto: Xirəko Takasava

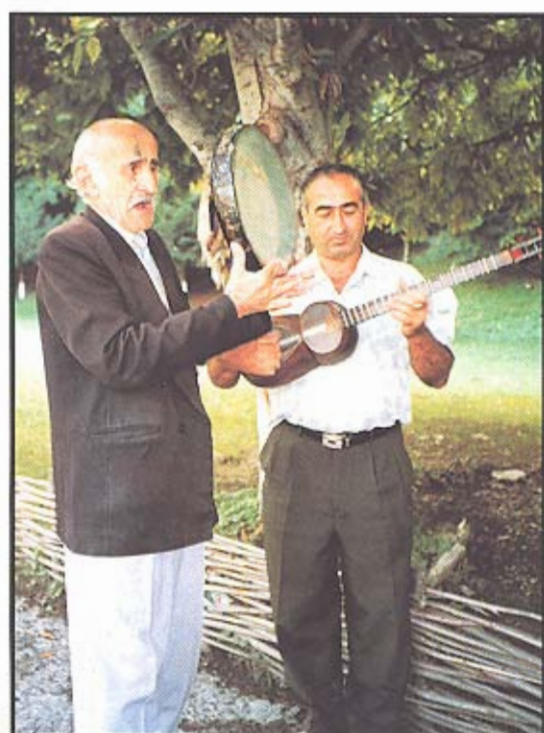

Foto: Xirəko Takasava

Azərbaycan: milli
kolorit...

BMTİP Nümayəndəsinin Ofisi
Adres: Azərbaycan, Bakı 370001,
BMT-nin 50 illiyi küç. 3

Komutator: 98 98 88; 98 16 28; 98 16 37; 98 16 89; 98 76 72; 98 64 53

Faks: 98 32 35

E-mail: office@un.azeri.com